

Київська Академія 22 (2025): 204–254.
<https://doi.org/10.18523/1995-025X.2025.22.204-254>
<https://ka.ukma.edu.ua>

Marek Miławicki OP

**Wykształcenie przedstawicieli
moderatorium studiów generalnych
w klasztorach dominikańskich we Lwowie
i Podkamieniu w latach 1746–1783**

У статті досліджено освіту членів модераторію двох генеральних студій, які діяли в Руській провінції Домініканського ордену в другій половині XVIII ст. У структурі модераторію генеральної студії найнижчою була посада магістра студентату, від якого вимагався ступінь лектора святого богослов'я. Щоб його отримати, кандидат мав закінчити певні школи та скласти необхідні іспити. Аналогічна ситуація спостерігалася з бакалавром студії, який ішов далі у структурі модераторію. Кандидат на цю посаду мав посідати наступний науковий ступінь в ієрархії наукових звань, які можна було отримати в Домініканському ордені, — бакалаврат. Його здобуття передбачало конкретні педагогічні досягнення і складання відповідних іспитів. Найвищою посадою в модераторіумі генерального студіуму була регентура, на яку претендували ченці зі ступенем магістра святої теології — найвищим науковим титулом в ордені. Як виявляється, в Руській провінції в досліджуваний період ця вимога не виконувалася. А надана ще в XVII ст. майстром ордену диспенса від згаданого припису не лише не заохочувала монахів до дотримання вимог, а радше спонукала до їх ігнорування. У статті проаналізовано викладені у додатку дані про всіх членів модераторію двох загальних студій — львівської та підкаменської.

Ключові слова: Домініканський орден, Руська провінція, модераторій генеральних студій, Львів, Підкамінь, XVIII ст.

«Dominikanie byli zawsze i są, dobrzy szkólnicy, dobrzy spowiednicy i dobrzy kaznodzieje, który ostatni przymiot jest piętnem ich zakonu, piszącego się: *ordo praedicatorum*» — pisał ks. Jędrzej Kitowicz

w «Opisie obyczajów za panowania Augusta III»¹. Używając słowa «szkólnicy», zapewne nie miał on na myśli działalności oświatowej polskich dominikanów w szkołach publicznych, gdyż takową oni się nie zajmowali²; raczej chodziło mu o prowadzone przez nich studia zakonne, służące formacji intelektualnej zakonników. To właśnie dzięki kładzonemu naciskowi na formację intelektualną dominikanie mogli być dobrymi spowiednikami i kaznodziejami. W tradycji dominikańskiej podkreśla się, że dominikanin to „wieczny student”, który ciągle pogłębia swoją wiedzę, by mógł jeszcze lepiej służyć zakonowi, Kościołowi i społeczeństwu³. Szczególnie istotne były studia generalne, o charakterze uniwersyteckim, które miały prawo nadawania stopni naukowych. Były one także przepustką do dalszej kariery zakonnej i naukowej. Studiowali w nich najzdolniejsi bracia, ale również kadrę — moderatorium, odpowiedzialne za ich funkcjonowanie i poziom wykładów — tworzyli

¹ Jędrzej Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, oprac. Anna Skarżyńska (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1985), 87. O samym autorze zob. np.: Tadeusz Mikulski, «Do historii i źródeł Kitowicza,» *Pamiętnik Literacki* 44 (3–4) (1953): 29–72; Oscar Swan, «Jędrzej Kitowicz and his Description of Eighteenth-Century Polish Culture: An Introduction and Three Translated Excerpt,» *The Polish Review* 62 (2) (2017): 23–53; *Korespondencja i gazetki rękopiśmienne Jędrzeja Kitowicza z lat 1771–1776*, oprac. i wyd. Tomasz Ciesielski, Sławomir Górzyński, Filip Wolański (Warszawa: Wydawnictwo DiG; Bellerive-sur-Allier: Edition La Rama, 2017).

² Wyjątkiem mogą być szkoły parafialne, których prowadzenie narzucił Sobór Trydencki. Z racji, iż w prowincji ruskiej dominikanie prowadzili kilka parafii, należy przypuszczać, iż przy nich działały także szkoły parafialne, do których uczęszczało po kilkoro dzieci. O szkołach parafialnych na interesujących nas terenie zob. np.: Jacek Chachaj, *Łacińskie szkolnictwo parafialne na Rusi Koronnej od XVI do XVIII wieku* (Lublin: TNKUL, 2003); idem, *Łacińskie szkoły parafialne na terenie metropolii lwowskiej w epoce nowożytnej* (Lublin: TN KUL, 2005); Stanisław Litak, *Edukacja początkowa w polskich szkołach w XIII–XVIII wieku* (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2010).

³ Zob. np.: Simon Tugwell, «St. Dominic and the intellectual side of Dominican life,» in *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież (Poznań: W Drodze, 2002), 111–125; Paul Murray, «“Eat the Book”. Study in the Dominican Tradition,» *Angelicum* 81 (2) (2004): 405–430; Guido Vergauwen, «The Charism of Study in the Education of Dominicans,» in *The Dominican Approaches in Education*, ed. by Gabrielle Kelly, Kevin Saunders, 2nd ed. (Adelaide: ATF Press, 2014), 89–98.

najwybitniejsi profesorowie. To właśnie oni byli elitą w klasztorze i w prowincji.

W niniejszym studium pragnę przyjrzeć się tej grupie braci, którzy w drugiej połowie XVIII w., a dokładnie w latach 1746–1783, tworzyli *moderatorium* dwóch studiów generalnych w dominikańskiej prowincji ruskiej św. Jacka — we Lwowie i w Podkamieniu. Szczególnie pragnę przyjrzeć się ich wykształceniu, gdyż to ono wyróżniało ich od reszty braci w prowincji.

Wybór tego okresu podyktowany jest tym, że w ciągu tego omawianego okresu działały dwa studia generalne w prowincji ruskiej, co pozwala nie tylko poznać ich skład osobowy i wykształcenie, co jest przedmiotem niniejszego studium, ale także porównać obie placówki, które — jak się okazało — zaczęły ze sobą konkurować, a nawet wojować. Jest to też schyłek Rzeczypospolitej, którą w 1772 r. dotknął pierwszy rozbiór przez Austrię, Prusy i Rosję. Wtedy też oba klasztory znalazły się pod zaborem austriackim. Ostatecznie cesarz Józef II zlikwidował obie szkoły w 1783 r.

Stan badań nad szkolnictwem dominikańskim na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej jest ciągle słaby, a to co posiadamy, dotyczy kilku ośrodków funkcjonujących w wiekach średnich⁴.

⁴ Zob. np.: Gabriel Maria Löhr, «Breslauer Dominikaner des 15 Jahrhunderts aufauswärtigen Hochschulen,» *Archivum Fratrum Praedicatorum* 13 (1943): 162–178; Jerzy Bartłomiej Korolec, «Studium Generalne w Krakowie. Prawne warunki istnienia,» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 4 (1963): 100–126; idem, «Struktura organizacyjna szkół dominikańskich,» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 9 (1968): 3–24; idem, «Wstęp do badań nad życiem umysłowym dominikanów wrocławskich w średniowieczu,» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 8 (1974): 126–159; idem, «Studium generalne dominikanów klasztoru Świętej Trójcy w Krakowie,» w *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież (Poznań: W Drodze, 2002), 173–186; Paweł Kielar, «Organizacja szkolnictwa dominikańskiego w Polsce w XIV w.,» *Sprawozdania KUL* 17 (1968): 159–169; idem, «Organizacja szkolnictwa dominikańskiego w XIV wieku,» *Studia Philosophiae Christianae* 5 (1) (1969): 304–318; idem, «Studia nad kulturą szkolną i intelektualną Dominikanów Prowincji Polskiej w średniowieczu,» w *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, red. Jerzy Kłoczowski (Warszawa, 1975): 271–515; Jerzy Kłoczowski, «Ze związków Polski z krajami zagranicznymi u schyłku średniowiecza. Studia zagraniczne dominikanów prowincji polskiej,» w *Polska w Europie. Studia historyczne*, red. Henryk Zins

Jeszcze gorzej sprawa przedstawia się dla okresu nowożytnego⁵.

-
- (Lublin: Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, 1968), 109–136; Jerzy Kłoczowski, «Kształcenie w polskiej prowincji dominikańskiej w początkach XVI wieku,» *Zapiski Historyczne* 34 (1969): 107–123; idem, «Studia w polskiej prowincji dominikańskiej za prowincjalatu Jakuba z Bydgoszczy (1447–1478),» w *Europa — Słowiańszczyzna — Polska. Studia ku uczczeniu Profesora Kazimierza Tymienieckiego*, red. J. Bardach (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1970), 457–481; idem, «Panorama geografico, cronologico e statistico sulla distribuzione degli Studia degli ordini mendicanti: Europa centro-orientale,» in *Le scuole degli ordini mendicanti (secoli XIII–XIV). Atti del XVII Convegno internazionale, Todi, 11–14 ottobre 1976* (Todi: Presso l'Accademia Tudertina, 1978), 127–149; idem, «Studium Generalne dominikanów w Krakowie w XV wieku,» *Roczniki Filozoficzne* 27 (1) (1979): 239–234; Krzysztof Kaczmarek, «Od studenta do magistra. Jak długo trwały studia polskich dominikanów w XV wieku?» *Biuletyn Historii Wychowania* 1–2 (1997): 10–21; idem, *Szkoły i studia polskich dominikanów w okresie średniowiecza* (Poznań: Instytut Historii UAM, 2005); Marcin Bułała, «Dominikanie wrocławscy jako studenci i wykładowcy studiów generalnych prowincji angielskiej w pierwszej połowie XV w.,» *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»* 55 (4) (2000): 557–564; idem, *Zagadnienia ekonomiczne w nauczaniu wrocławskiej szkoły dominikańskiej w późnym średniowieczu* (Wrocław: Atut, 2005); idem, «*Oeconomica Mediaevalia*» of Wrocław Dominicans. *Library and Studies of Friars, and Ethical-Economic Ideas: the Example from Silesia* (Spoleto: Fondazione Centro Italiano di Studi Sull'Alto Medioevo, 2010); Maciej Zdanek, *Szkoły i studia dominikanów krakowskich w średniowieczu* (Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2005); idem, «Regensi dominikańskiego studium generalnego w Krakowie do 1596 r.,» *Przegląd Tomistyczny* 16 (2010): 77–124; Tomasz Gałuszka, «Szkolnictwo konwentualne i partykularne w strukturach polskiej prowincji dominikanów XIV stulecia. Nowe ujęcie w świetle nowych źródeł,» *Roczniki Historyczne* 78 (2012): 191–211; idem, «Studium generalne dominikanów polskich w XIV wieku?» *Folia Historica Cracoviensia* 20 (2014): 35–63; Rafał Kubicki, «The schools and studies of the Dominicans in the Prussian contrata to the beginning of the sixteenth century,» *Studia z Dziejów Średniowiecza* 22 (2018): 117–135; Jakub Turek, «Próba uruchomienia studium generalnego dominikanów we Wrocławiu na początku XV wieku,» *Roczniki Historyczne* 84 (2018): 171–190.
- ⁵ Marek Miławicki, Wiktor Szymborski, «“Vir sapientiae et morum provitate clarus”, Regensi studium generalnego polskiej prowincji dominikanów w XVII w.,» *Przegląd Tomistyczny* 16 (2010): 125–225; Wiktor Szymborski, «Źródła do historii dominikańskiego “studium generale” w Krakowie w epoce nowożytnej. Stan badań i perspektywy badawcze,» *Folia Historica Cracoviensia* 18 (2012): 193–211; Krzysztof Kaczmarek, «Źródła do dziejów szkół dominikanów poznańskich w dobie nowożytnej,» *Biuletyn Historii Wychowania* 26 (2010): 59–68; idem, «Szkoly dominikanów poznańskich w XVI do XIX wieku,» *Nasza Przyszłość* 117 (2012): 229–243; Wiktor Szymborski, «Sources For the History of

Odnosnie klasztorów prowincji ruskiej, posiadamy jedynie studium dominikańskiego badacza Roberta Świętochowskiego, który w 1975 r. omówił szkolnictwo teologiczne u dominikanów wszystkich trzech prowincji — polskiej, ruskiej i litewskiej, istniejących w państwie polsko-litewskim w okresie nowożytnym⁶, a wraz z Adamem Chruszczewskim — również studia zagraniczne dominikanów⁷. Szerzej o kształceniu zakonników na ziemiach polskich w epoce nowożytnej pisał Jerzy Flaga, jednak odnosnie dominikanów powtórzył zasadniczo ustalenia dominikańskiego historyka⁸. W późniejszym okresie nieco uwagi o średniowiecznej jeszcze szkole konwentualnej działającej w klasztorze lwowskim pisał Krzysztof Kaczmarek⁹ i bardzo ogólnie o dziejach szkolnictwa dominikańskiego w grodzie nad Pełtwią — Marek

---

the Dominican Studium Generale in Kraków (16th–18th Centuries). Research Status and Prospects,» *Mesto a Dejiny* 1 (2012): 90–105; idem, «Vice-regents of the Dominican studium generale in Krakow in the modern period. Selected aspects,» *Folia Historica Cracoviensia* 21 (2015): 169–188; Krzysztof Kaczmarek, «Szkoly dominikanów poznańskich w XVI do XIX wieku,» *Nasza Przeszłość* 117 (2012): 235, 240–241.

⁶ Szerzej zob.: Robert Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» in *Dzieje teologii katolickiej, t. 2: Od odrodzenia do oświecenia, cz. 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych*, red. M. Rechowicz (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1975), 213–285.

⁷ Robert Świętochowski, Adam Chruszczewski, «Polonia dominikana apud extraneos,» in *Studia nad historią dominikanów w Polsce*, red. Jerzy Kłoczowski (Warszawa: Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów, 1975), 2: 467–572.

⁸ Por.: Jerzy Flaga, *Formacja i kształcenie duchowieństwa zakonnego w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku* (Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1998). Zob. także: idem, «Z problematyki funkcjonowania studiów zakonnych w XVII i XVIII wieku,» *Roczniki Humanistyczne* 39–40 (2) (1991–1992): 81–96; idem, «Formacja kandydatów do zakonów w XVII i XVIII w.,» *Roczniki Humanistyczne* 38 (2) (1990): 79–117; idem, «Sposób powoływania lektorów w studiach zakonnych w XVII i XVIII wieku oraz przysługujące im przywileje,» *Roczniki Teologiczne* 42 (4) (1995): 43–63; idem, «Uczoność zakonów w II połowie XVIII wieku,» w *Christianitas et cultura Europae. Księga Jubileuszowa Profesora Jerzego Kłoczowskiego*, red. Henryk Gapski (Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1998), 1: 265–271; idem, «Z problematyki szkolnictwa publicznego zakonów w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII wieku,» *Roczniki Humanistyczne* 48 (2) (2000): 133–144.

⁹ Krzysztof Kaczmarek, «Jeszcze o lektorach i studentach w średniowiecznej Prowincji Polskiej Dominikanów oraz ich szkołach w Krakowie i we Lwowie,» *Nasza Przeszłość* 88 (1997): 59–89 (o Lwowie na s. 81–89).

Miławicki¹⁰. Większe braki posiadamy w stanie badań nad kształceniem filozoficznym i teologicznym w szkołach dominikańskich¹¹. Do tej pory w ogóle nie były podejmowane badania nad dziejami studium generalnego działającego przy klasztorze podkamieńskim. I chociaż ostatnio pojawiło się kilka prac na temat tego klasztoru, to zasadniczo nie poruszają tego zagadnienia¹². Dzieje studium generalnego we Lwowie, będącego jedną z ważniejszych instytucji w prowincji ruskiej, gdyż przygotowywały kadrę braci, którzy później jako profesorowie lub przełożeni klasztorów i prowincji kształtowali jej oblicze — czeka ciągle

¹⁰ Marek Miławicki, «Studia zakonne w dominikańskim klasztorze Bożego Ciała we Lwowie. Przyczynek do dziejów kultury duchowieństwa lwowskiego,» w *Львів (1256–2006): церква і суспільство. Статті й матеріали*, ред. Володимир Гаюк, Олег Гринів, Ярослав Дашкевич, Лілія Моравська, Іван Паславський, Олег Сидір (Львів: Видавництво Львівського музею історії релігії «Логос», 2006), 39–50.

¹¹ Paweł Krupa, «Wykształcenie filozoficzne dominikanów polskich w XVIII stuleciu: Theses ex uniwersa philosophia Ludwika de Mathy OP (1753),» w *Dominikanie. Gdańsk — Polska — Europa. Materiały z konferencji międzynarodowej pt.: Gdańskie i europejskie dziedzictwo. Zakon Dominikanów w dziejach Gdańska zorganizowanej przez Klasztor OO. Dominikanów w Gdańsku, Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, z okazji 775-lecia powstania klasztoru św. Mikołaja w Gdańsku, (9-10 maja 2002)*, ред. Dariusz A. Dekański, Andrzej Gołębniak, Marek Gróbka (Gdańsk: Dominikańskie Centrum św. Jacka; Pelplin: «Bernardinum», 2003), 89–115.

¹² Zob. np.: Sadok Barącz, *Dzieje klasztoru ww. oo. Dominikanów w Podkamieniu* (Tarnopol: s. n., 1870); Konstanty Żukiewicz, *Dzieje Cudownego Obrazu Maryi w kościele oo. Dominikanów w Podkamieniu* (Kraków: Drukarnia «Czasu», 1907); Marek Miławicki, «Przeorzy klasztoru dominikańskiego w Podkamieniu w XIX wieku w świetle kroniki klasztornej Sadoka Barączza,» w *Матеріали Третьої міжнародної науково-краєзнавчої конференції «Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях»*, ред. Ігор Букало, Ярослав Онишук, Андрій Корчак (Львів-Підкамінь: Левада, 2022), 3: 207–245; Ігор Букало, «Пріори Підкамінського домініканського монастиря у XVIII столітті,» *Історія релігії в Україні* 34 (2024): 83–104; idem, «Монаша спільнота Підкамінського домініканського конвенту згідно з каталогом ченців Руської провінції Св. Яцека 1766 р.,» w *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях*, ред. Ігор Букало, Ярослав Онишук, Андрій Корчак (Підкамінь-Львів: Левада, 2023–2024), 4: 123–151; idem, «Виховні ідеали Підкамінського алюмнату: аналіз «Інструкції» 1730 р.,» *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* 40 (2024): 49–63.

na zbadanie. Przy okazji należy zauważyć, że w ogóle brakuje badań nad historią tego jednego z najważniejszych klasztorów dominikańskich w dawnej Rzeczypospolitej. Niniejszy referat próbuje więc przynajmniej w jakimś niewielkim stopniu przybliżyć jedynie skrawek historii tych dwóch *studiorum generalium*, funkcjonujących w prowincji ruskiej św. Jacka w drugiej połowie XVIII stulecia.

W Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów zachowało się kilka źródeł dotyczących obu studiów generalnych. Więcej ich dotyczy studium lwowskiego, które przecież działało znacznie dłużej. Są to przede wszystkim dokumenty związane z jego fundacją w początkach XVII w.¹³, jak również wykazy studentów i wykładowców wraz z informacjami o uzyskaniu poszczególnych stopni naukowych¹⁴. Niestety wszystkie one nie dotyczą interesującego mnie okresu, gdyż kończą się na początku wieku XVIII. Dla studium podkowieńskiego w ogóle nie posiadamy tego rodzaju źródeł. Możliwe, że przepadły w trakcie pożaru klasztoru w 1915 r. Mamy jedynie materiały dotyczące sporu, jaki klasztory lwowski i podkowieński prowadziły między sobą, rywalizując o pierwszeństwo i większe znaczenie w prowincji¹⁵. Owszem, one już dotyczą omawianego okresu, ale są jedynie pomocą w zrozumieniu kontekstu, w którym oba ośrodki działały. Do tego należy jeszcze dodać rejestr braci asygnowanych do *studium formale*, działającego w studium generalnym we Lwowie¹⁶. Wpisy rozpoczynają się w 1634 r., a kończą się na roku 1713, a więc również nie odnoszą się do badanego okresu. One także nie były jeszcze przedmiotem studiów.

¹³ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie (dalej — APPDKr), Pr 9, 1. Źródło dotyczy lat 1603–1706 i obejmuje 167 stron. W poszycie tym jest także inne źródło, mianowicie: «Catalogus Reverendum Patrum lectorum, baccalaureorum et magistrorum sacrae theologiae [e]xaminatorum ac promotorum in almo Leopoliensi studio conventus sanctae Mariae Magdalenae Ordinis Fratrum Praedicatorum Provinciae Russiae»; rozpoczyna się od drugiej strony poszytu z własną paginacją (liczy 335 stron).

¹⁴ APPDKr, Pr 10. Zawiera on dwa kopiarusze dokumentów promocji na lektorów, bakałarzy i magistrów świętej teologii w studium generalnym prowincji ruskiej przy klasztorze Bożego Ciała we Lwowie z lat 1709–1747 (s. 1–234) i 1708–1746 (s. 1–282) (księga była prowadzona obustronnie, a każdy z kopiariuszy rozpoczyna się ma własną paginację, ponadto jest trzecia, współczesna już, paginacja dla całego rękopisu).

¹⁵ APPDKr, Pr 28.

¹⁶ APPDKr, Pr 31.

Bardzo przydatnymi źródłami okazały się akta kapituł prowincjalnych, w których mowa jest o delegowaniu czy mianowaniu braci na poszczególne stanowiska i wysyłaniu petycji na kapituły generalne o przyznanie im odpowiednich stopni naukowych¹⁷. W znacznie mniejszym stopniu mogą być pomocne akta kapituł generalnych, zawierające deklaracje o przyznaniu stopni naukowych i nominowaniu na członków moderatorium studium generalnego¹⁸. Szczególnie cenne okazały się zachowane katalogi prowincji ruskiej z wykazami zakonników i pełnionych przez nich oficjów (urzędów, obowiązków) z lat 1766¹⁹, 1775²⁰ i 1786²¹. W końcu należy wspomnieć jeszcze o katalogu zmarłych braci i sióstr w prowincji ruskiej, powstałym już XIX w.²² Ułożony został w kluczu rocznego kalendarza i podaje zmarłych, których rocznica śmierci przypada na dany dzień. Niestety nie zawiera on wszystkich osób, mimo tego udało się znaleźć informacje o niektórych członkach moderatorium omawianych studiów generalnych. Oczywiście do zawartych w tej księdze danych należy podchodzić z pewną rezerwą,

¹⁷ *Acta Capitulum Provinciae Russiae ab a. 1598–1772* (dalej — ACPR), elaboravit Roman Fabian Madura (Cracoviae: s.n., [ok. 1970]); *Acta Capitulum 1. Provinciae Russiae O.P. ab anno 1774 ad a. 1825. 2. Provinciae Galiciae Occidentalis anno 1804. 3. Provinciae Galiciae Orientalis /Galiciae et Lodomeriae/ ab anno 1780 ad a. 1916* (dalej — ACPR II), elaboravit Roman Fabian Madura (Cracoviae: s.n., [ok. 1970]). Szerzej o kapitułach prowincjalnych na przykładzie prowincji polskiej zob.: Jerzy Kłoczowski, «Kapituły polskiej prowincji dominikańskiej w czasach saskich (1697–1772/73),» *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»* 37 (3–4) (1982): 491–496.

¹⁸ *Acta Capitulum Generalium Ordinis Praedicatorum* (dalej — ACGOP), recensuit Benedictus Maria Reichert, t. 9 (Romae: Ex Typographia Polyglotta S.C. De Propaganda Fide, 1904).

¹⁹ Archivum Generale Ordinis Praedicatorum (dalej — AGOP), Roma, XIII.91025: Index Fratrum et Sororum Provinciae Russiae a, 1766. Został on także zamieszczony w: ACPR, 1221–1287.

²⁰ Archivio Apostolico Vaticana, Archivi Nuntiaturae Varsaviensis, vol. 123. Za jego udostępnienie dziękuję Ihorowi Bukało z Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie.

²¹ Biblioteka Kórnicka PAN w Kórniku (dalej — BK PAN), BK 96. Szerzej o tych źródłach i o prowincji ruskiej dominikanów w ich świetle zob. Ігор Букало, «Руська домініканська провінція св. Яцека у 1760–1780-х роках: адміністративний поділ та кількісний склад конвентів,» *Історія релігії в Україні* 35 (1) (2025): 119–145.

²² APPDKr, Lw 302.

gdyż były odtwarzane po wielu latach, a nawet dziesięcioleciach i nie raz zawierają błędy czy braki; są po prostu niekompletne.

Należy jeszcze wspomnieć, iż wiele informacji odnośnie spraw personalnych braci z poszczególnych prowincji zawierają rejestry korespondencji władz prowincjalnych (prowincjałów czy kapituł prowincjalnych) z kurią generalną zakonu, które znajdują w Archiwum Generalnym Zakonu Kaznodziejskiego w Rzymie. Polski historyk dominikański, Fabian Roman Madura opracował je i wydał wraz z aktami kapituł prowincjalnych, jako tzw. «Supplementa».

Odnosnie wykształcenia niektórych braci prowincji ruskiej wiadomości dostarcza także prowadzony przez Klemensa Żebrowskiego diariusz klasztoru pińskiego, w którym znajdowało się studium formalne. W nim studiowało i wykładało wielu interesujących mnie tutaj zakonników²³. Źródło to do tej pory nie było wykorzystywane na większą skalę, a tymczasem stanowi kopalnię wiedzy nie tylko o klasztorze św. Dominika w Pińsku, ale także o prowincji ruskiej św. Jacka²⁴.

* * *

System szkolny Zakon Kaznodziejski wypracował jeszcze w pierwszym stuleciu swojego istnienia i zasadniczo przetrwał on do końca XVIII w.²⁵ Zasadniczo przewidywał trzy typy szkół: konwentualne (co-

²³ APPDK, Pn 1.

²⁴ Na temat tego źródła zob.: Marek Miławicki, «“Diarium rerum memorabilium” klasztoru św. Dominika w Pińsku z 1762 r. jako przykład dziejopisarstwa historiograficznego dominikanów prowincji ruskiej,» *Rocznik Lituanistyczny* 11 (2025) (w druku).

²⁵ Zob. np.: Celestin Douais, *Essai sur l'organisation des etudes dans l'ordre des frères Prêcheurs au treizième et au quatorzième siècle 1216–1342* (Paris: Alphonse Picard; Toulouse: Eduard Privat, 1884); Marian Michele Mulchachey, “First the Bow is bent in Study...”. *Dominican Education before 1530* (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1998); idem, «The Role of the Conventual Schola in Early Dominican Education,» in *Studio et studia: le scuole degli ordini mendicanti tra XIII e XIV secolo. Atti del XXIX Convegno internazionale. Assisi, 11-13 ottobre 2001* (Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 2002), 117–150; Kasper Elm, «Studium und Studienwesen der Bettelorden Die «andere» Universität?,» in *Stätten des Geistes. Große Universitäten Europas von den Antike bis zur Gegenwart*, hrsg. Alexander Demandt (Köln: Böhlau, 1999), 111–126; idem, «Das Studienwesen der Bettelorden,» w *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież (Poznań: W Drodze, 2002), 139–152; Gabriel P. Hunčaga, *Dominikáni na ceste*

nventualia), które działały w poszczególnych klasztorach; partykularne (*particularia*), czyli międzyklasztorne (najczęściej w ramach kontraty, na które podzielone były prowincje), które przeznaczone były już tylko dla części zakonników, z którymi wiązano karierę szkolną i naukową; w końcu generalne (*generalia*), działające na płaszczyźnie ogólnozakonnej, mające uniwersytecki charakter i posiadające prawo nadawania stopni naukowych. Wspomniany podział obowiązywał do czasów nowożytnych, kiedy odstąpiono od rozproszonego nowicjatu, który dotychczas był w każdym klasztorze (dzięki temu każdy klasztor, który go prowadził, miał szkołę konwentualną), koncentrując go w kilku wybranych, największych klasztorach, posiadających najlepsze zaplecze ekonomiczne. Zaniły wówczas szkoły partykularne, a utworzono dwa nieznane dotąd typy szkół: materialne, które składało się z wydziałów filozofii i teologii (przynajmniej jedno działało w każdej kontracie) oraz formalne, które było szkołą filozoficzno-teologiczną o poziomie uniwersyteckim, ale w przeciwieństwie do *studium generalnego* — bez prawa nadawania stopnia lektora (nawet nie różniły się one programem nauczania)²⁶. Z dawnego podziału zachowały się studia generalne, które nadal były najwyższymi ośrodkami kształcenia w zakonie. Prawo do ich erygowania przysługiwało wyłącznie kapitule generalnej zakonu; jedynie ona mogła nadać określonemu studium ów «generalny» status. Jej i mistrzowi zakonu zarezerwowany był przywilej typowania kierowanych do nich lektorów, a także wyznaczania liczby studentów, których dane *studium generale* mogło przyjąć w swoje mury²⁷.

---

k intelektuálnym elitám vrcholného stredoveku (Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce; Bratislava: Centrum pre štúdium kresťanstva vo vydavateľstve Chronos, 2013).

²⁶ Szerzej zob.: Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» 213–285; Kaczmarek, *Szkoły dominikanów poznańskich w XVI do XIX wieku*, 235, 240–241. Warto podkreślić, iż większość zakonów miało podobny podział studiów; wyjątkiem są tylko studia formalne, które obecne były jedynie w zakonie dominikańskim. Por.: Marian Łobozek, «Przygotowania do kapłaństwa w zakonach polskich w XVII i XVIII wieku,» in *Kultura intelektualna w zakonach polskich w XVII i XVIII wieku. Materiały z sesji naukowej Katedry Historii Zakonów zorganizowanej 27 października 2005 roku*, red. Marian Łobozek (Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT, 2006), 65.

²⁷ Kaczmarek, *Szkoły i studia polskich dominikanów w okresie średniowiecza*, 312–313.

Szczególną rolę w studium generalnym odgrywało tzw. «moderatorium», czyli zespół dominikanów nim zarządzający, ale przede wszystkim prowadzący w nim wykłady. Do owego zarządu wchodziły tylko trzy osoby: regens, bakałarz studium i *magister studentium*²⁸. Nominację na wszystkie te urzędy wystawiał mistrz zakonu lub kapituła generalna na wniosek kapituły prowincjalnej. Zdarzały się sytuacje (rzadko co prawda), że obsadę tych stanowisk mistrz zakonny powierzał prowincjałom, jednak przypominał im, że nominacje na te urzędy należą do jego kompetencji. Członkowie moderatorium nie mogli obejmować urzędów przeora ani wikariusza kontraty. Do zadań moderatorium należało przeprowadzanie wszystkich egzaminów i wysyłanie sprawozdań do kurii generalnej w Rzymie, uczestniczenie w dysputach publicznych, a w przypadku studium lwowskiego — także cenzorowanie ksiąg. Moderatorzy studium mogli usuwać ze szkoły niezdolnych studentów. Widzimy zatem, iż była to bardzo ważna instytucja nie tylko w klasztorze, w którym było studium, ale w całej prowincji. Co ciekawe, w prowincji ruskiej nieprzyjęcie urzędu moderatora zamykało drogę do dalszej kariery naukowej, uniemożliwiając zdobywanie wyższych stopni naukowych²⁹.

Na czele moderatorium studium stał regens³⁰. To właśnie jemu podlegali wszyscy studenci i oficjaliści w sprawach związanych ze studium. On też miał ostatnie słowo (*ultimum verbum*) w dysputach³¹. Według

²⁸ Por.: Pietro Lippini, *La vita quotidiana di un convento medievale. Gli ambienti, le regole, l'orario e le mansioni dei Frati Domenicani del tredicesimo secolo* (Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 1990), 287.

²⁹ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» 214.

³⁰ Szerzej o instytucji regensa w ustawodawstwie dominikańskim zob. *Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum-ab anno 1220 usque ad 1650 emanatae, et ab admodum Rev. Patre Magistro Fr. Vincentio Fontana exscripte digestae, atque anno 1655 evulgatae, et usque ad annum 1862 continue quibus accedunt, juxta mentem capituli generalis Rome 1841 ordinatione tertia plurima recentiora constitutionum apostolicarum, sacrarumque congregationum decreta opus ab admodum Reverendo Patre Magistro Fratre Cajetano Lo-Cicero Provincia Trinacriae jussu Patris Reverendissimi Magistri Ordinis Fratris Alexandri Vincentii Jandel compilatum et typis editum* (Romae: Ex typographia Bernardi Morini, 1862), 1: 425–427.

³¹ Por.: *ACGOP, recensuit Benedictus Maria Reichert* (Romae: In Domo Generalita: Ex Typographia Polyglotta S. C. De Propaganda Fide; Stuttgartie-Vindobonae: Apud Jos. Roth. Bibliopolam, 1901), 5: 86.

konstytucji dominikańskich kadencja regensa trwała cztery lata³², jednak w prowincji ruskiej (podobnie i w polskiej) — trzy lata, jednak mogła być powtarzana³³. W końcu regens wykładał najważniejszy i najtrudniejszy przedmiot, którym była spekulatywna teologia dogmatyczna. W okresie nowożytnym nie wymagano od regensa stopnia magistra św. teologii (czyli doktora), który i tak zazwyczaj zdobywali w trakcie swojego urzędowania.

Zastępcą regensa (*proregens*) był bakałarz studium (*baccalaureus studii*)³⁴. Kandydatem na bakałarza mógł być zakonnik, który miał za sobą przynajmniej 10 lat pracy profesorskiej, w tym cztery lata jako wykładowca filozofii, ponadto zdał odpowiedni egzamin. W całym zakonie urząd ten trwał cztery lat, ale dla prowincji polskiej został on zmniejszony wpierw do trzech lat (od 1586)³⁵, a następnie do dwóch (1601)³⁶. Zasady te następnie przeszły do prowincji ruskiej. Bakałarze wykładali teologię moralną, która przede wszystkim miała być pożyteczna dla spowiedników i kaznodziejów. Stąd we Lwowie od 1640 r. bakałarz jedną godzinę w tygodniu poświęcał kazuistycie³⁷.

Magister studentium musiał posiadać stopień lektora, ale wykłady z przedmiotów teologicznych prowadził zastępczo³⁸. Świętochowski stwierdza, że urząd ten można porównać do współczesnych asystentów na uniwersytetach, jednak o szerszym zakresie działalności. «Był on duszą całej uczelni — pisał dominikański historyk — Układał plan dysput i przygotowywał je ze studentami, prowadził kancelarię szkoły i podręczną bibliotekę, rozdierał przybory pomocnicze (papier, pióra, inkaust, świece itp.), urządzał powtórkę bieżącego materiału, dokształcał

³² *Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum*, 426.

³³ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 214.

³⁴ Szerzej o tej instytucji zob.: Wiktor Szymborski, «Vice-regents of the Dominican studium generale», 169–188.

³⁵ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 215.

³⁶ ACGOP, recensuit Benedictus Maria Reichert (Romae: Ex Typographia Polyglotta S.C. De Propaganda Fide, 1902), 6: 32; por.: Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 215.

³⁷ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 215.

³⁸ Szerzej o instytucji magistra studentatu w ustawodawstwie dominikańskim zob.: *Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum*, 285–286.

studentów indywidualnie, kontrolował czy się uczą poza wykładami»³⁹. Wymagania, jakie stały przed kandydatem na ten urząd były następujące: wykazanie się sześcioletnią pracą dydaktyczną, w tym dwuletnim kursem aktualnie wykładanej filozofii. Okres urzędowania magistra studentów trwał dwa lata lub dłużej. Dzięki pozwoleniu udzielonemu w 1618 r. przez kapitułę generalną magistrów *studentium* mogli obsadzać prowincjałowie i definitoryzy kapituł prowincjalnych prowincji polskiej i ruskiej⁴⁰.

* * *

Omawiane dominikańskie ośrodki studiów generalnych we Lwowie i Podkamieniu mają różną historię, w tym pierwszy z nich znacznie dłuższą, sięgającą początków XVII w.⁴¹ Tak więc miało już ogromną tradycję i doświadczenie⁴². Studium podkamińskie natomiast powstało w połowie XVIII w., również tradycja szkolna, na poziomie studium formalnego nie była długa, gdyż sięgała roku 1733⁴³. Podkamińskie studium generalne do istnienia powołał mistrz zakonu Tomas Ripoll dnia

³⁹ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 215.

⁴⁰ ACGOP, 6: 304; por. Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów», 215.

⁴¹ Zanim w 1605 r. w lwowskim klasztorze Bożego Ciała powstało studium generalne, istniało w nim studium partykularne, które działało od połowy XV w. — także partykularna (pierwsza wyraźna wzmianka pochodzi z 1458, ale pełne zatwierdzenie nastąpiło w 1475 r.), będąc przez dłuższy czas jedyną tego typu szkołą w kontrybie ruskiej, która obejmowała Ruś Czerwoną, Wołyń, Podole i Ukrainę. Druga szkoła partykularna w tej kontrybie powstała w klasztorze przemyski m w latach 90. XVI w. Por.: Kaczmarek, «Jeszcze o lektorach i studentach», 81–89; Walery Koszewierski, *Dominikanie klasztorów ruskich połowa XV–XVI wiek* (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2006), 97–109, 169–178, 243–252.

⁴² Ogólnie o dziejach studium lwowskich dominikanów zob.: Miławicki, «Studia zakonne w dominikańskim klasztorze Bożego Ciała we Lwowie», 39–50.

⁴³ O początkach edukacji zakonników w klasztorze podkamińskim można mówić od drugiej połowy XVII w., kiedy działało jeszcze studium materialne. W 1706 r. przez krótki czas w Podkamieniu zorganizowano studium generalne, w trakcie jego powrotu z Pińska do Lwowa. Zapewne ten epizod wpłynął na to, że potem klasztor starał się o większe znaczenie w prowincji, stąd starał się o utworzenie studium formalnego, co stało się 2 maja 1733 r. Por.: Klemens Chodykiewicz, *De Rebus Gestis in Provincia Russiae Ordinis Prædicatorum Commentarius Libris XI. Digestus In Duas Partes divisus. Diversarum antiquitatum Monumentis & Observationibus Illustratus [...]* (Berdyczoviae, [1780]), 211; Sadok Barącz,

13 sierpnia 1746 r.⁴⁴ Powodem powstania drugiej tego rodzaju szkoły w prowincji była rywalizacja obu klasztorów, które te ośrodki prowadziły. Wcześniej, kiedy istniało tylko jedno studium generalne, formacja i działalność intelektualna braci z prowincji ruskiej była skupiona przede wszystkim w klasztorze lwowskim. Owszem istniało kilka studiów formalnych (m.in. w Podkamieniu), ale one nie miały takie znaczenia co studium generalne, które przecież jedyne nadawało stopnie naukowe. Z jednej strony mogło to być dla niego obciążeniem, ale z drugiej — dawało ogromny wpływ na całą prowincję. Jeżeli jeszcze przyjmiemy, że w tamtym okresie była tzw. «afiliacja klasztorna», czyli że zakonnik, który wstępował do danego klasztoru, stawał się jego «synem»⁴⁵ i potem w całym swoim życiu zakonnym dbał o jego interesy, zobaczymy, że problem mógł być poważny. Otóż głównymi studentami w studium generalnym we Lwowie byli przede wszystkim profeszi klasztoru Bożego Ciała, w którego murach owa szkoła działała. Bracia z innych klasztorów niestety nie raz byli dyskryminowani i pomijani, co sprawiało, że nie mieli łatwej ścieżki do zdobywania stopni naukowych i urzędów w zakonie. Zasadniczo byli na uboczu. A klasztor podkamieński, który już od jakiegoś czasu nabrał na znaczeniu, a szczególnie po koronacji obrazu Matki Boskiej Różańcowej w 1727 r. Nie chciał być na uboczu i postanowił rywalizować z konwentem «generalnym» we Lwowie. Jak już udało się utworzyć studium formalne, przeorom zamarzyło się mieć w murach swojego klasztoru także studium generalne. Podjął więc starania utworzenia takiego ośrodka, przede wszystkim służyłby zakonnikom z innych klasztorów niż lwowski. Właśnie na to nie chcieli się zgodzić bracia z klasztoru Bożego Ciała. Ostatecznie w 1750 r. ustalono, że faktycznie w studium generalnym we Lwowie będą kształcić się przede wszystkim «synowie» tego klasztoru, a w analogicznym studium w Podkamieniu — bracia z tamtejszego konwentu i pozostałych klasztorów prowincji ruskiej. Jednak okazało się, że to było ze szkodą

Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, wyd. 5 (Lwów: Drukarnia Anny Wajdowiczowej, 1887), 19.

⁴⁴ Por.: Chodykiewicz, *De Rebus Gestis*, 211; Barącz, *Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*, 22. W innym miejscu Sadok Barącz wydał dokument mistrza zakonu z 13 VIII 1746 r.: *ibid.*, 345–346.

⁴⁵ Właśnie od łacińskiego *filius* (syn) pochodzi słowo *affiliatio*, które można przetłumaczyć jako przyjęcie, usynowienie, przyłączenie do braterstwa, włączenie do rodziny.

dla konwentu Bożego Ciała we Lwowie, stąd domagał się on, aby w obu domach studiów była równa liczba studentów. Decyzję tę zatwierdziła nawet kapituła generalna obradująca w Rzymie w 1777 r.⁴⁶ Ówczesny przeor podkamiński Benedykt Rybczyński⁴⁷, nie chcąc doprowadzić do utraty pozycji, jaką jego klasztor zdobył z wielkim trudem, doprowadził do tego, że kapituła prowincji ruskiej obradująca w Latyczowie w 1778 r. większość stanowisk obsadziła profesami jego klasztoru⁴⁸. Na to zaczęli skarżyć się bracia konwentu lwowskiego. Interweniował nawet mistrz zakonu Baltasar de Quiñones, który poczynił pewne poprawki w aktach kapituły latyczowskiej i dokonał kilku przesunięć personalnych⁴⁹. Echa tego konfliktu można znaleźć w rękopisie pt. «*Series negotiorum, Querularumve inter Conventum Generalem Leopoliensem, et Conventum Podkamenecensem*», który szczęśliwie zachował się do naszych czasów⁵⁰. Tutaj jedynie go sygnalizuję, ale zasługuje on na oddzielne studium.

W roku 1772 w wyniku rozbioru Rzeczypospolitej klasztory we Lwowie i Podkamieniu znalazły się w granicach państwa austriackiego. Polityka cesarzowej Marii Teresy i jej syna Józefa II doprowadziła do likwidacji obu studiów generalnych, jak i w ogóle seminariów diecezjalnych i zakonnych. Otóż 30 marca 1783 r. cesarz Józef II wydał dekret, na mocy którego zamknął wszystkie seminaria duchowne diecezjalne i zakonne, a 1 listopada utworzył we Lwowie Seminarium Generalne wspólne dla wszystkich diecezji i zakonów w Galicji i tam nakazał zakonnikom odbywać studia zgodnie z narzuconym przez siebie programem nauczania⁵¹.

⁴⁶ ACGOP, 9: 366.

⁴⁷ Zob.: Букало, «Пріори Підкаміньського домініканського монастиря у XVIII столітті,» 94, 98.

⁴⁸ ACPR II, 56–58.

⁴⁹ AGOP, XIII.91030, APPDKr, Pr 9, 31–34; Pr 12, 246–252; Pr 14, 22–28; por.: ACPR II, 88.

⁵⁰ APPDKr, Pr 28.

⁵¹ Por.: Eduard Winter, *Der Josephinismus und seine Geschichte. Beiträge zur Geistesgeschichte Österreichs 1740–1848* (Brün-Munohen-Wien: Rudolf M. Rohrer Verlag, 1943), 117; Piotr Paweł Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914* (Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1999), 164. Szerzej o tym Seminarium Generalnym we Lwowie zob.: Marian Rechowicz, «Zagadnienie powołań kapłańskich w okresie działalności

W przypadku tej części prowincji ruskiej, która po rozbiorach znalazła się w granicach imperium rosyjskiego, studium generalne zostało zorganizowane w Pińsku⁵². Do jego powstania doszło już w 1782 r. wówczas w skład jego moderatorium weszli: prezydent św. teologii Albert (Wojciech) Truchnowski jako regens, prezydent św. teologii Tomasz Ostrowski jako bakałarz i lektor św. teologii Wincenty Janowski jako magister studentatu (w tym samym roku został prezydentem św. teologii)⁵³. Można założyć, iż to studium kontynuowało tradycje studium podkowieńskiego⁵⁴. Zresztą Sadok Barącz wyraźnie pisze, że podkowieńskie studium «przeniesiono do Pińska»⁵⁵.

* * *

W zamieszczonym na końcu artykułu aneksie został zaprezentowany skład moderatorium obu studiów generalnych — we Lwowie i w Podkowie. Od razu należy zaznaczyć, iż wykaz członków moderatorium zasadniczo kończy się na roku 1779, co pokazuje, że faktyczne działanie studium generalnego we Lwowie zakończyło się w 1780, kiedy władze austriackie poddały zakony jurysdykcji biskupiej, a ich dom studiów zamknęło, a klerykom kazano studiować w specjalnie do tego utworzonym Studium Generalnym we Lwowie. Nieco dłużej, dwa lata, działało — jak już wspomniałem — studium generalne w Podkowie, jednak i w tym przypadku ostatnia informacja o magistrze studentatu pochodzi z roku 1779.

W moderatorium studium generalnego we Lwowie zasiadało 42 zakonników, ale tylko pięciu z nich (12%) pełniło wszystkie trzy stanowiska. W przypadku studium podkowieńskiego, do moderatorium nale-

---

pojózefińskiego Seminarium Generalnego w dawnej Galicji (1790–1819),» Nasza Przeszłość 4 (1948): 209–224; idem, «Studia alumnów w Galicyjskim Seminarium Generalnym,» Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 2 (1955): 61–107.

⁵² Por.: Świętochowski, «Szkołnictwo teologiczne dominikanów,» 244–245.

⁵³ *ACPR II*, 620–621.

⁵⁴ Moderatorium studium generalnego w Pińsku tworzyli bracia, posiadający afiliację klasztoru podkowieńskiego. Wyraźnie pokazuje to katalog prowincji ruskiej z 1786 r. Wtedy regensem był Bernard Adulski (lat 58, profesji zakonnej 36), bakałarzem studium — Angelik Mordasewicz (lat 54, profesji 35), a magistrzem studentium — August Piwicki (lat 51, profesji 30); wszyscy byli synami klasztoru podkowieńskiego. Por.: BK PAN, BK 96: *Acta Provinciae S. Hyacinthi in Russia Sacri Ordinis FF Praedicatorum*, 5–6.

⁵⁵ Barącz, *Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkowie*, 27.

żało 35 braci, ale wszystkie urzędy pełniło 6 z nich (17%). 8 członków moderatorium studium lwowskiego zasiadało na dwóch stanowiskach: siedmiu było zarówno bakałarzami i regensami, a jeden — magistrem studentatu i bakałarzem; w Podkamieniu takich było dziesięciu: trzech pełniło urząd magistra i bakałarza studium, sześciu — bakałarza i regensa, a jeden — magistra studentatu i regensa. 48 wszystkich wymienionych w aneksie braci pełniło tylko jedno oficjum w studium generalnym. We Lwowie było ich aż 29 (tj. 69%), a w Podkamieniu — 19 (54%). W studium lwowskim aż 19 (45%) było tylko magistrami studentatu i po pięciu (po ok. 12%) — pełniło jedynie urząd bakałarza lub regensa studium. W studium podkowieńskim 13 braci (37%) było tylko magistrami *studentium*, dwóch (ok. 6%) — bakałarzami i czterech (11%) — regensa studium.

Zarówno w studium generalnym we Lwowie, jak i w Podkamieniu najwięcej było braci, którzy pełnili urząd magistra studentatu. Jest to o tyle zrozumiałe, że zasadniczo oficjum to pełniło się rok, najwyżej dwa lata. Widzimy, że niektórzy bracia nie przekroczyli nawet roku. W badanym okresie w studium lwowskim było 25 magistrów studentatu, w tym jeden z nich urząd ten pełnił dwukrotnie. Nie jest wykluczone, że było ich znacznie więcej, jednak brakuje nam informacji z pierwszych siedmiu lat. W przypadku studium podkowieńskiego, urząd magistra *studentium* pełniło 24 braci.

Mam wątpliwość, czy w wykazie magistrów studium lwowskiego powinien być wymieniony Jacek Grajewski, który — jak udało się ustalić w źródłach — był nim już w 1739 r. Nie wiadomo, czy stanowisko to pełnił aż do 1746 r. Niestety nie udało mi się znaleźć informacji o innych braciach, którzy w ciągu tych siedmiu lat pełniliby urząd magistra studentatu w klasztorze Bożego Ciała. Dlatego przyjąłem, że mógł być nim nadal Grajewski. Jednak on później i tak się pojawia jako regens studium generalnego w Podkamieniu.

Aż 32 braci poprzestało na stanowisku magistra studentatu, nie robiąc dalszej kariery w studium generalnym. Nie znaczy to jednak, że nie pracowali dydaktycznie; niektórzy z nich byli lektorami w studiach formalnych lub materialnych. Ustalenie liczby interesujących nas braci, którzy kontynuowali pracę dydaktyczną w innych szkołach dominikańskich w prowincji ruskiej, wymaga jednak dalszych badań.

W studium generalnym we Lwowie w latach 1746–1780 widzimy 18 braci na stanowisku bakałarza tegoż studium. Nikt z nich nie powtarzał

tego oficjum. Warto też podkreślić, iż tylko sześciu było wcześniej magistrami studentatu. Nie jest wykluczone, że niektórzy z nich byli nimi przed badanym okresem, albo wykładali filozofię lub teologię w którejsz ze szkół niższego typu prowadzonych przez inne klasztory prowincji ruskiej. W drugim studium generalnym w prowincji ustaliłem 17 braci na tym urzędzie, z których dziewięciu wcześniej widnieje także jako magistrowie studentatu.

W badanym okresie studium generalnym we Lwowie kierowało 16 regensów, a analogicznym w Podkamieniu — o jeden więcej. Co prawda w tabeli ich liczba jest taka sama, ale Wincenty Spendowski, który w obu ośrodkach rozpoczyna listę, zasadniczo nie zdążył być regensem we Lwowie. Otóż początkowo został mianowany regensem we Lwowie, a jego zastępcą (bakalarzem) miał być Antonin Derjakobowicz. Pierwszy z nich był synem klasztoru podkamieńskiego, a drugi — lwowskiego. Gdy jednak powołano do życia takie samo studium w Podkamieniu, to właśnie Spendowskiego uczyniono jego regensem; wtedy Derjakubowicz przeskoczył z bakalarza na regensa studium lwowskiego, a w jego miejsce bakalarzem został Tomasz Kasprowicz⁵⁶.

Warto zwrócić uwagę na tych braci, którzy całą swoją karierę naukową zrealizowali w jednym studium. I tak w lwowskim moderatorium wszystkie trzy stanowiska pełniło pięciu braci (Jan Augustynowicz, Józef Choynicki, Roman Kunaszewicz, Wincenty Łopacki i Petroniusz Perliński), ale było też dwóch (Józef Kowalski i Jan Nepomucen Choynicki), którzy byli jedynie regensami, nie pełniąc wcześniej dwóch niższych urzędów w tym studium oraz czterech (Porfiriusz Derjakubowicz, Aleksander Kunaszewicz, Dominik Pruszyński i Gorgon Wadowicz), którzy byli tylko bakalarzami. Do tej grupy można byłoby zaliczyć również trzeciego, Bonawenturę Bystrzyckiego, który w studium lwowskim był jedynie regensem, ale co ciekawe, niemal 20 lat wcześniej, gdy tworzone studium generalne w Podkamieniu, on został mianowany jego pierwszym magistrem *studentium* i funkcję tę pełnił prawdopodobnie aż przez siedem lat (nie udało się ustalić innych nominacji na to stanowisko w tym siedmioleciu).

Wszystkie stanowiska w moderatorium studium generalnego w Podkamieniu pełniło sześciu braci, czyli o jednego więcej (Wawrzyniec

⁵⁶ Por.: *ACPR*, 1129–1130; *ACPR* II, 626.

Kiryakiewicz⁵⁷, Prosper Lentz, Antoni Nowacki, Emery Szadbey, Atanazy Thorzewski i Józef Trzeciński). Takich, którzy byli jedynie na jednym z tych stanowisk, było sześciu, w tym czterech było tylko regensami (Franciszek Blikowski, Augustyn Filipowicz⁵⁸, Jacek Grajewski i Dominik Siekierzyński), a dwóch — tylko bakałarzami (Piotr Rogoziński i Henryk Russyan⁵⁹).

Interesująca jest również afiliacja klasztorna omawianych zakonników, czyli przynależność do klasztoru, w którym wstąpili oni do zakonu, odbyli nowicjat (zasadniczo roczny) i złożyli śluby zakonne (wówczas nie było podziału na śluby czasowe i wieczyste). To właśnie konwent, którego byli synami, dbał o ich formację zakonną i intelektualną, za porozumieniem prowincjała lub kapituły prowincji kierował ich na konkretne studia i planował ich zakonną przyszłość. Bracia natomiast mieli dbać o interesy swojego klasztoru, reprezentować go, a w sędziwym wieku, jako emeryci, wracali do niego i dożywali swoich ostatnich dni.

Wspominałem wyżej, że klasztory lwowski i podkamieński rywalizowały ze sobą o pierwszeństwo w prowincji. Właśnie na przykładzie tych nominacji widzimy, że raczej nie dochodziło do sytuacji, aby syn klasztoru lwowskiego zasiadał w moderatorium studium generalnego w Podkamieniu, i odwrotnie. Ale było kilku braci, którzy jednak mieli całkiem inną afiliację — nie należeli ani do klasztoru Bożego Ciała we Lwowie, ani do klasztoru Góry Różańcowej w Podkamieniu.

⁵⁷ Wiesław Murawiec, «Kiriakiewicz (Kyriakiewicz) Wawrzyniec (1717 — ok. 1789), dominikanin, autor konkluzji teologicznych,» w *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski (Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1982), 2: 277.

⁵⁸ Robert Świętochowski, «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, wychowawca,» w *Polski słownik biograficzny*, red. W. Konopczyński (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1939–1946), 5: 452–453; Michał Grzybowski, «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, autor traktatów tomistycznych,» w *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski (Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1981), 1: 573–474; Zygmunt Mazur, «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, teolog,» w *Encyklopedia katolicka*, red. Ludomir Bieńkowski i in. (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1989), 5: 219.

⁵⁹ Zygmunt Mazur, «Russyan (Russjan) Franciszek h. Nałęcz, imię zakonne Henryk (1706–1788), dominikanin, prowincjał, działacz zakonny,» w *Polski słownik biograficzny*, red. Emanuel Rostworowski (Kraków: Polska Akademia Umiejętności; Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991), 33: 156–158.

Całkiem sporo braci reprezentowało klasztor piński, który zasadniczo zajmował trzecie miejsce pod względem znaczenia. Aż sześciu braci z tego konwentu pracowało w studium podkamieńskim, a tylko jeden — we lwowskim. Ponadto były reprezentowane klasztory w Kamieńcu Podolskim (po jednym bracie w każdym studium), Mińsku (jedna osoba, która jednak była magistrem studentatu we Lwowie, a regensem studium w Podkamieniu) i Nowogródki (wszyscy trzej zasiadali w moderatorium podkamieńskim). W przypadku jednak najważniejszego stanowiska w studium — regensa — widać, że przeważają synowie klasztorów, w których owe studia się mieściły. We Lwowie niemal wszyscy posiadali afiliację do klasztoru Bożego Ciała. Wyjątek stanowił jedynie Wincenty Spendowski, który był synem klasztoru podkamieńskiego; ale on był krótko regensem we Lwowie, bo od razu po erygowaniu studium generalnego w jego macierzystym klasztorze objął w nim oficjum regensa. W Podkamieniu wśród regensów również przeważali synowie tamtejszego konwentu, ale mamy także po jednym z klasztoru kamienieckiego, mińskiego, nowogródzkiego i pińskiego. O ile więc niższe urzędy w moderatorium były dawane braciom z innych klasztorów, to jednak regensura zostawała w rękach przedstawiciela klasztoru, w którym dane studium działało.

* * *

Na pierwszym etapie edukacji zakonnej bracia odbywali studia na poziomie szkoły materialnej, które działały przy klasztorach z nowicjatami. Dalszym etapem były studia formalne, których absolwenci mogli starać się o zdanie egzaminu lektorskiego w studium generalnym. Tym bardziej prawo do tego mieli studenci studiów generalnych. Lektorat, który wówczas uzyskiwali, był pierwszym z trzech stopni naukowych, które można było uzyskać w zakonie dominikańskim⁶⁰.

Jak już wyżej zostało wspomniane, zgodnie z ustawodawstwem dominikańskim każdy z magistrów studentatu był zobowiązany posiadać stopień lektora św. teologii. I zasadę tę przestrzegano. Analizując akta kapituł prowincji ruskiej, jak również wydaną przez o. Fabiana Madurę korespondencję z kurią generalną zakonu, nie było przypadku, aby pro-

⁶⁰ Szerzej o stopniu lektora św. teologii zob.: *Constitutiones, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum*, 253–255.

wincja promowała kogoś bez tego tytułu. Ale jak wiadomo, bakałarze i regensi także kiedyś musieli uzyskać stopień lektora, gdyż — jak już wspomnieliśmy — bez niego nie można było w ogóle należeć do moderatorium studium generalnego. Ponadto był on pierwszym stopniem naukowym, od którego zależały kolejne.

W 1507 r. w Sandomierzu kapituła prowincjalna ustaliła, że aby przystąpić do egzaminu na lektora teologii, należało mieć odbyty nowicjat (okres teologii ascetycznej stosowanej), ukończony kurs materialny filozoficzno-teologiczny (trwał 6–7 lat) i 3-letni kurs studenta formalnego w studium generalnym. Egzamin lektorski obejmował całą filozofię, a z teologii — jedynie materiał wysłuchany na wykładach przez sześć lat. A jego uwieńczeniem było odbycie dysputy publicznej. Dwa miesiące po otrzymaniu dyplomu lektor obejmował katedrę filozofii i był zobowiązany, przynajmniej w prowincji ruskiej, do wygłoszenia 220 wykładów każdego roku. Od 1687 r. lektorzy musieli posyłać generałowi zakonu swoje sprawozdania z wyłożonych kursów⁶¹.

Warto wspomnieć, iż część omawianych przeze mnie dominikanów studiowała w jednym z czterech studiów formalnych, jakie posiadała prowincja ruska — we Lwowie, w Pińsku (od 1725), Podkamieniu (od 1733) i Kamieńcu Podolskim (od 1750)⁶². Następnie albo kontynuowali naukę w studium generalnym albo za zgodą władz zakonnych od razu przystępowali do egzaminu lektorskiego. O ile studia formalne kończyli raczej w jednym z klasztorów prowincji ruskiej, to już studia generalne mogły odbywać się w obu omawianych domach studiów prowincji św. Jacka, albo w analogicznych ośrodkach poza prowincją. I tak na przykład Wawrzyniec (Laurenty) Kiryakiewicz po odbytych studiach formalnym w Podkamieniu i Pińsku został wysłany na studia generalne do klasztoru św. Jacka w Warszawie, kończąc je egzaminem lektorskim⁶³.

Oprócz rodzimych szkół, bracia studiowali także zagranicą. Adam Chruszczewski i Robert Świętochowski postarali się zebrać wszystkich zagranicznych studentów z trzech prowincji — polskiej, ruskiej i litewskiej. Większość braci prowincji ruskiej studiowała głównie w Kolegium św. Tomasza przy klasztorze Sanctae Mariae super Minervam w Rzymie,

⁶¹ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» 216–217.

⁶² Ibid., 234–235, 244–246.

⁶³ Ibid., 265–266.

ale byli też tacy, którzy kształcili się w Ferrarze, Neapolu, Mediolanie czy Bolonii. Na studiach zagranicznych było 16 późniejszych członków moderatorium studiów generalnych we Lwowie lub Podkamieniu. Stanowi to zaledwie 21% wszystkich interesujących nas tutaj braci. W gronie tym znalazło się trzech braci, którzy należeli do obu moderatorium (Bonawentura Bystrzycki, Jacek Grajewski i Wincenty Spendowski). Poza tym dziewięciu było związanych ze studium lwowskim (Jan Augustynowicz, Klemens Chodykiewicz⁶⁴, Józef Chojnicki, Antonin Derjakubowicz, Tadeusz Downarowicz, Tomasz Kasprowicz, Angelik Polikowski⁶⁵, Dominik Pruszyński i Kazimierz Zacharewicz), a czterech — z podkamińskim (Henryk Bogucki⁶⁶, Jacek Lingau, Henryk Russyan i Wojciech Słotwiński). Wielu z nich zakończyło je egzaminem lektorskim, który potem jednak musieli nostryfikować w studium generalnym we Lwowie. Wiemy, że na pewno lektorat w Rzymie zrobili:

⁶⁴ Ibid., 259–260; por.: Maria Dynowska, «Chodykiewicz Klemens,» w *Polski słownik biograficzny*, red. Władysław Konopczyński (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937), 3: 376; Robert Świętochowski, «Chodykiewicz Klemens (1715–1797), dominikanin, teolog, historyk i kronikarz zakonu,» w *Encyklopedia katolicka*, red. Romuald Łukaszyk, Ludomir Bieńkowski, Feliks Gryglewicz (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1979), 3: 205–206; Wiesław Murawiec, «Chodykiewicz Klemens (1715–1797), dominikanin, historyk Kościoła,» w *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski (Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1981), 1: 305–307.

⁶⁵ Por.: Chodykiewicz, *De rebus gestis in Provincia Russiae*, 161, 166, 187; Tadeusz Bernatowicz, «“Akt bardzo rzadko praktykowany”. Uroczystość obłóczyn księżnej Teofili z Leszczyńskich Wiśniowieckiej we Lwowie,» w *Polska i Europa w dobie nowożytnej. Prace naukowe dedykowane Profesorowi Juliuszowi A. Chrościckiemu*, red. Tadeusz Bernatowicz (Warszawa 2009), 325–332; Anna Markiewicz, «Osiemnastowieczne inwentarze jako źródło do dziejów klasztorów prowincji ruskiej dominikanów,» *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 61 (1) (2013): 79 (przyp. 35); ead., «Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w.),» *Modus. Prace z historii sztuki* 14 (2014): 165 (przyp. 1).

⁶⁶ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» 258–259; por.: Maria Dynowska, «Bogucki Henryk († 1782), dominikanin,» w *Polski słownik biograficzny*, 2: 197; Robert Świętochowski, «Bogucki Henryk (1728–1782), dominikanin, teolog,» w *Encyklopedia katolicka*, red. L. Bieńkowski (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1977), 2: 719; Wiesław Murawiec, «Bogucki Henryk (1728–1782), dominikanin, dogmatyk i polemista,» w *Słownik polskich teologów katolickich*, 1: 181.

Antoni Derjakubowicz (w 1727 r.)⁶⁷, Kazimierz Zacharewicz (1727), Tomasz Kasprowicz (1729), Henryk Russyan (1730), Jacek Grajewski (1731), Klemens Chodykiewicz, Angelik Polikowski (1732), Dominik Pruszyński (1735), Wojciech Słotwiński (1736) i Józef Chojnicki (1743)⁶⁸.

Trzeba jednak podkreślić, iż niektórzy bracia umknęli uwadze Roberta Świętochowskiego i Adama Chruszczewskiego. Na przykład nie ma u nich informacji o studiach zagranicznych Macieja Żukowskiego, który studia formalne odbywał w Mediolanie⁶⁹ czy o edukacji Tadeusza Downarowicza w Rzymie⁷⁰, Pawła Dunieckiego — w Bolonii⁷¹ i Fortunata Lisińskiego — w Kolegium św. Tomasza z Akwinu przy klasztorze sopra Minerva w Rzymie⁷². Z pewnością wątek studiów zagranicznych wymaga jeszcze dalszych badań, chociaż należy podkreślić, iż wspomniani badacze dali nam bardzo dobrą podstawę.

Kolejnym stopniem naukowym w dominikańskim systemie szkolnym był bakalaureat, zwany również prezentaturą św. teologii⁷³. Składano go w studium generalnym i do tego również była potrzebna zgoda władz prowincji. O ten stopień mogli się ubiegać tylko lektorzy teologii, którzy wyłożyli już kurs filozofii i odbyli urząd magistra *studentium* w studium generalnym. W każdej prowincji była ograniczona liczba bakałarzy i dla prowincji ruskiej wynosiła ona: w 1615 r. — dziewięciu, w 1644 — dwunastu, a w 1721 — piętnastu⁷⁴.

⁶⁷ Miał on nawet otrzymać święcenia kapłańskie z rąk papieża Benedykta III (por.: APPDKr, Rkps 783: *Catalogus Patrum et Fratrum sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithuaniae Mortuorum conscripus per Fr. Sadocum Barącz O.Pr.* 1887, 175).

⁶⁸ Świętochowski, Chruszczewski, «Polonia dominikana apud extraneos,» 541–544.

⁶⁹ ACPR, 1147, 1157, 1163, 1164.

⁷⁰ Ibid., 1147.

⁷¹ Ibid. Zob. także: Robert Świętochowski, «Duniecki Paweł (1728–1791), dominikanin, prowincjał, wykładowca, teolog,» w *Polski słownik biograficzny*, 5: 469; Marek Miławicki, «Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do badań prozopograficznych,» w *Historia, ludzie i miejsca. Księga pamiątkowa Profesora Henryka Gapskiego*, red. Robert Kozyrski (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2019), 511.

⁷² ACPR, 1187.

⁷³ Szerzej o stopni bakalaureatu zob.: *Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum*, 39–41, 207–208.

⁷⁴ Świętochowski, «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów,» 217.

Z interesujących nas braci nie wszyscy go posiadali. Skoro znaczna ich część (36 osób, czyli ok. 47%) nie kontynuowała swojej kariery zakonnej w studium generalnym, więc nie musieli oni ubiegać się o kolejne stopnie. Nie znaczy to oczywiście, że wszyscy oni zrezygnowali z wyższych tytułów. W aneksie przy zakonnikach, którzy poprzestali na stanowisku magistra studentatu starałem się, o ile było to możliwe, podać także następne uzyskane przez nich stopnie naukowe. To pozwala nam lepiej zobaczyć, czy mimo rezygnacji z należenia do grona moderatorium studium generalnego we Lwowie lub Podkamieniu, nie zaprzestali swojego rozwoju naukowego, skoro zabiegali o kolejne tytuły. W przypadku magistrów studentatu lwowskiego siedmiu poprzestało na stopniu lektora św. teologii, natomiast siedmiu innych uzyskało jeszcze bakalaureat, a pięciu — wszystkie trzy stopnie; wśród magistrów studentatu podkamieńskiego pięciu otrzymało jeszcze stopień prezentata, trzech — również magistra, a pięciu — nie kontynuowało kariery naukowej.

Inaczej było z tymi, którzy w studium generalnym pełnili stanowisko bakałarza, gdyż od każdego z nich wymagano posiadanie bakalaureatu. W obu domach studiów generalnych było po 14 bakałarzy, wszyscy z tym tytułem. Należy jednak podkreślić, iż wśród nich znalazł się jednak wyjątek. Otóż Antoni Nowacki w chwili mianowania go na stanowisko bakałarza studium podkamieńskiego nie posiadał jeszcze bakalaureatu; uzyskał go jednak w następnym roku.

Trudno określić, w którym studium generalnym nasi bakałarze uzyskali stopień prezentata. Ci, którzy otrzymali go przed 1746 r., musieli zdobyć go w studium lwowskim; potem, kiedy istniały już dwa ośrodki studiów generalnych — mogli zrobić go zarówno we Lwowie, jak i w Podkamieniu. Nie jest wykluczone, że zabiegali o niego również w ośrodkach, należących do innych prowincji (w Rzeczypospolitej i zagranicą). Niestety źródła o tym milczą.

Stopień bakalaureacki posiadali także regensi, gdyż już od pewnego czasu konstytucje dominikańskie nie wymagały od nich posiadania najwyższego stopnia — magistra św. teologii. I posiadanie bakalaureatu wystarczało, aby móc objąć ten urząd. I faktycznie niemal wszyscy kandydaci na regensa — w obu ośrodkach — mogli poszczycić się tylko bakalaureatem św. teologii. Jedynie Anioł (Angelik) Polikowski, wcześniej prowincjał prowincji ruskiej, zanim został regensem, już od pięciu lat cieszył się najważniejszym stopniem naukowym. Jednak znaczna

część regensów uzyskiwała magisterium św. teologii w trakcie trwania kadencji.

Tak naprawdę magisterium św. teologii było doktoratem Pisma świętego. W XVII i XVIII w. o tytuł ten mogli ubiegać się profesorowie, którzy mieli za sobą siedem lat wykładów, w tym cztery lata teologii spekulatywnej. W 1690 r. mistrz zakonu Antoni Cloche zażądał od kandydatów do doktoratu posiadanie w swoim dorobku dydaktycznym także odbytego urzędu magistra *studentium* i bakałarza w studium generalnym⁷⁵.

Pod względem uzyskiwania najwyższego stopnia naukowego przez regensów obu omawianych studiów generalnych, lepiej prezentuje się lwowskie, gdyż na 17 regensów aż 13 (76,5%) uzyskało magistra (nie licząc Polikowskiego, który miał go przed regensurą), natomiast w studium podkamińskim — tylko 12 na 20 (a więc 60%). Zasadniczo tytuł ten otrzymali oni w ciągu dwóch lub trzech lat od rozpoczęcia oficjum. Wyjątek stanowią Jan Augustynowicz i Albin Czergowski, którzy magisterium św. teologii otrzymali w tym samym roku, w którym zostali regensami we Lwowie. Tylko rok na stopień magisterski czekało dwóch regensów studium lwowskiego (Józef Kowalski i Aleksander Koziarewicz) i jeden — podkamińskiego (Franciszek Blikowski). Ciekawe, że regens lwowski Wawrzyniec Kiryakiewicz na magisterium czekał aż pięć lat i otrzymał go już po zakończeniu kadencji. Podobnie było z Bonawenturą Bystrzyckim, który regensem był tylko rok, a stopień magistra uzyskał cztery lata po zakończeniu regensury. Niektórzy otrzymywali go pod koniec swojego oficjum lub zaraz po nim. Na przykład w liście z 3 września 1763 r. mistrz zakonu wyraźnie pisał do prowincjała, że regens studium generalnego we Lwowie Edward Załuski otrzyma magisterium dopiero po zakończeniu urzędu (*expleto regentatu*)⁷⁶.

Niektórzy regensi tego zaszczytu się nie doczekali z powodu przedwczesnej śmierci lub po prostu nigdy nie otrzymali. Sytuacja taka spotkała trzech regensów studium lwowskiego i pięciu — podkamiń-

⁷⁵ Szerzej o stopniu magistra św. teologii zob.: *Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum*, 207–208, 279–283; Maximiliano Canal Gomez, «De gradu Magisterii in S. Theologia apud fratres Praedicatores, disquisitio historica,» *Analecta Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum* 39 (1931): 101–107, 158–169, 225–283, 405–412.

⁷⁶ ACPR, 1177.

skiego. Na razie trudno odpowiedzieć na pytanie, czym mogło być to spowodowane. Czy po prostu zrezygnowali z dalszej kariery, czy może stały za tym całkiem inne przyczyny? Wymaga to badań biograficznych, dzięki którym może udałoby się dotrzeć do tak szczegółowych danych. Nie ulega jednak wątpliwości, iż stanowisko regensa obu studiów generalnych pełniły osoby najbardziej wykształcone w prowincji.

* * *

Zarysowana tutaj problematyka wykształcenia członków moderatorium studiów generalnych we Lwowie i Podkamieniu, ukazuje pewne stałe tendencje dla obu ośrodków. Szczególnie może dziwić zbyt częsta roszada na stanowisku magistra studentatu. Wydaje się jednak, że w zamyśle władz studium i prowincji — funkcja ta miała być jedynie przejściowa. Zresztą tak samo widziało to ustawodawstwo zakonu dominikańskiego, skoro ustalało, że kadencja magistra studentatu powinna trwać najwyżej dwa lata. Niektóre zmiany były spowodowane sytuacjami losowymi, przede wszystkim zdrowotnymi. Na przykład Henryk Bogucki zrezygnował z funkcji bakałarza studium podkamińskiego z powodu nieznanej nam choroby (źródło jej nie podaje), ale po wyzdrowieniu powrócił na stanowisko. Podobnie zrobił również Augustyn Filipowicz: z pełnienia urzędu wycofał się ze względu na «nieuleczalną chorobę» i w jego miejsce został mianowany Tomasz Awedyk⁷⁷. Zresztą ten pochodzenia ormiańskiego dominikanin również przerwał pełnienie swojego urzędu (przyczyna jednak nie jest znana) i zastąpił go Kazimierz Bendarzykowski⁷⁸. Albin Czergowski natomiast podał się do dymisji ze względu na utratę wzroku; władze zarządziły, aby jednak kontynuował oficjum do zakończenia roku akademickiego w połowie 1757 r.⁷⁹ Na początku 1764 r. mistrz zakonu Juan Tomás de Boxadors y Sureda de San Martín mianował dotychczasowego bakałarza studium podkamińskiego Dionizego Radzińskiego na regensa tegoż studium po tym, jak 29 listopada roku poprzedniego Atanazy Thorzewski abdykował z tej funkcji. To spowodowało *vacat* na urządzie bakałarza; mistrz zakonu zamianował na nie Piotra Rogozińskiego⁸⁰.

---

⁷⁷ Ibid., 1137.

⁷⁸ Ibid., 1150.

⁷⁹ Ibid., 1154.

⁸⁰ Ibid., 1177.

Nie wszyscy magistrowie *studentium* podjęli się dalszej pracy dydaktycznej i naukowej, ale skupili się na kaznodziejstwie, pracy parafialnej czy administracji klasztorami jako ich przełożeni. Zresztą wielu z nich znajdujemy na różnych stanowiskach. Inni natomiast ewidentnie zajmowali się dydaktyką i pięli się po szczeblach kariery naukowej. Jednak nie było to takie proste, gdyż każda prowincja miała limit bakałarzy i magistrów św. teologii, podobnie jak i kaznodziejów generalnych. Aby zatem można było uzyskać jeden z tych stopni (tytułów), musiało zwolnić się miejsce. Kandydaci na stopień magistra św. teologii mogli go otrzymać tylko w przypadku śmierci jakiegoś brata z tym tytułem. Nic więc dziwnego, że przez wiele lat kapituły prowincjalne proponowały te same osoby. A w zakonach wiek życia był stosunkowo wysoki. Stąd czas między pełnieniem urzędu magistra studentatu a bakałarza studium był stosunkowo długi: dla studium lwowskiego wynosił on od 11 do 16 lat, a dla studium podkamieńskiego — od 7 do 14 lat. Znacznie szybciej można było przejść z funkcji bakałarza na regensa studium. We Lwowie czas oczekiwania trwał od roku do czterech, a czasami do siedmiu lat. W Podkamieniu nie dochodziło do sytuacji, aby na awans czekać sześć czy siedem lat, zasadniczo trwało to rok, góra dwa lata; raz spotykamy się z sytuacją, że ktoś czekał cztery lata. A Józef Trzcíński bakałarzem, a następnie regensem studium został w ciągu tego samego roku.

Pojawia się pytanie, czy te nominacje do moderatorium studiów generalnych, podobnie jak i promocje na stopnie naukowe, wynikały z wysokiego stopnia wykształcenia i dorobku naukowo-dydaktycznego zakonników, czy w tym należy raczej widzieć jakiegoś rodzaju pchnięcie się po szczeblach kariery zakonnej, gdzie były ważniejsze inne aspekty. Aby móc odpowiedzieć na to pytanie, należy dokonać głębszej kwerendy źródłowej i poznać wszystkie elementy życia badanych braci. Niestety nie wiele wiemy o ich dorobku dydaktycznym poza studium generalnym. A wiadomo, że bracia pracowali także w szkołach partykularnych (głównie były to studia materialne i formalne). Jeszcze słabiej wygląda stan naszej wiedzy o ich piśmiennictwie⁸¹.

⁸¹ Pewien obraz twórczości dominikanów dają katalogi rękopisów i starych druków, jak również zebrana przez Karola Estreichera *Bibliografia polska* i inne tego rodzaju wydawnictwa katalogowe czy bibliograficzne. W APPDKr znajduje się wiele rękopisów napisanych przez dominikanów, wśród których są również interesujący mnie tutaj zakonnicy. Natomiast Biblioteka Kolegium Filozoficzno-Teologicznego OO. Dominikanów w Krakowie posiada wiele napisanych

A żyli i działali w okresie, kiedy wkraślały się również do Rzeczypospolitej idee oświeceniowe, z którymi z pewnością polemizowali, dając opór „nowinkarskim” poglądom. Jako szczególnie duchowi spadkobiercy dziedzictwa św. Tomasza z Akwinu, ich współbrata zakonnego sprzed kilku wieków, stali na straży jego nauki, którą już od wieków średnich zakon dominikański nakazywał swoim zakonnikom studiować, promować i bronić. Jako przykład możemy podać chociażby Henryka Boguckiego, który chociaż sam nic oryginalnego nie napisał, to dzięki tłumaczeniom zagranicznych dominikanów, jak na przykład Antonio Valsecchiego *Dei fondamenti della religione (O gruncie religii)*⁸², która skierowana była przeciw deistom, sam uznany został za polemistę. Jednak on w studium podkamieńskim, którego był magistrem studentatu, nie zrobił dalszej kariery, zatrzymując się właśnie na tym stanowisku. Jednak później zajmował się działalnością pisarską, gdyż napisał po łacinie studium krytyczne teologii dogmatycznej w oparciu o naukę św. Tomasza z Akwinu, którą wydał w drukarni bazylińskiej w Poczajowie w 1780⁸³. Nie jest też wykluczone, że to właśnie on był autorem opinii teologicznej prac pijara Szymona Konarskiego, polegającą na wypisie zdań heretyckich bądź niebezpiecznych tego zakonnika, ale nie zamieszczając do tego komentarza⁸⁴. Trudno powiedzieć, czy dominikańskie szkolnictwo zakonne odczuwało jakieś wpływy Oświecenia.

---

przez nich druków. Inne rękopisy i druki, chociaż nie ich autorstwa, były w ich posiadaniu, o czym świadczą pozostawione po nich znaki własnościowe. Jednak to wymaga jeszcze dokładnych badań zarówno pod względem ich treści, jak proveniencji. Zob. np.: Monika Mydel, Żaneta Kubic (oprac.), «Tradycja tomistyczna w zbiorach Biblioteki Studium OO. Dominikanów w Krakowie. Katalog druków XV–XVIII w.,» *Przegląd Tomistyczny* 13 (2) (2007): 5–313; *Katalog rękopisów bibliotecznych ze zbiorów Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, cz. 1: Sygnatury 1-400*, oprac. Anna Markiewicz (Kraków: Wydawnictwo Esprit, 2013).

⁸² Antonio Valsecchi, *O gruncie religii czyli czci, lub wierności prawdziwej, y zrzodlach niezbożności xiędza Antoninusa Walseckiego [...] z włoskiego ięzyka na laciński przetłomaczone, a z lacińskiego na polskie wyłożone przez xiędza Henryka Boguckiego*, t. 1–2 (Berdyczów: W Drukarni Fortecy N. P. M. za Przywileiem J. K. Mci, 1777).

⁸³ Henryk Bogucki, *Theologia dogmatica critica et speculativa menti divi Thomae accommodata*, t. 1–3 (Poczajowie: in Typogr. P.P. Basilianorum, 1780).

⁸⁴ Por.: Paweł Zając, *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum (1769–1771)* (Poznań: UAM Wydawnictwo Naukowe, 2023), 193 (przyp. 678), 473–481 (edycja opinii Boguckiego wraz z komentarzem autora).

Jeżeli tak, to zapewne na tej zasadzie, że pojawiające się idee oświeceniowe mobilizowały ich do bronięcia dogmatów katolickich, pisania dzieł apologetycznych, ale także prowadzenie polemik⁸⁵. Możliwe, że tego uczono ją na studiach, tym bardziej że dominikanie mieli już dobrą tradycję prowadzenia dysput, które przecież były nawet częścią ich studiów. Ale aby móc pełniej odpowiedzieć na to pytanie, należy przeprowadzić żmudne badania wspomnianych rękopisów, wśród których znajdują się także notatki i skrypty z wykładów. Trzeba podkreślić, iż pozostawiony dorobek pisarski dominikanów, w tym również interesujących nas tutaj członków moderatorium studiów generalnych we Lwowie i Podkamieniu, daje duże możliwości badawcze. A ten przyczynek niech będzie zaproszeniem do dalszych badań nad kulturą intelektualną dominikanów ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej.

---

⁸⁵ Pewne podejścia dominikanów do ruchów oświeceniowych podaje Martyna Deszczyńska, ale raczej na przykładzie bracie z prowincji litewskiej. Por.: Martyna Deszczyńska, *Polskie kontroświecenie* (Warszawa: BEL Studio, 2011), 82 (Dominik Kochański), 167–169 (Jakub Falkowski).

Aneks

Skład moderatorium studium generalnego we Lwowie i w Podkamieniu w latach 1746–1783

Nazwisko i imię	Afiliacja klasztorna (rok profesji)	Magister studentium		Bakalarz		Regens		Data i miejsce śmierci
		Rok ustanowienia	Tytuł naukowy	Rok ustanowienia	Tytuł naukowy	Rok ustanowienia	Tytuł naukowy	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lwów								
Grajewski Jacek	Mińsk	1739	LST PST (1751) MST (1755)	–	–	–	–	4 II 1764 Nowogródek
Derjakubowicz Antonin	Lwów?	–	–	1746 (13 VIII)	PST	1746 (13 VIII)	PST MST (1748)	8 V 1757 Lwów
Spendowski Wincenty	Podkamień (1714)	–	–	–	–	1746 (13 VIII)	PST	15 V 1775 Podkamień
Kasprowicz Tomasz	Lwów (1723)	–	–	1746 (13 VIII)	PST	1748	PST	30 VII 1777 Lwów

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Zacharewicz Kazimierz	Lwów	–	–	1748	PST	1752	18 I MST (1754)	18 VII 1757 Bielica lub Biały Kamieniec
Kowalski Józef	Lwów (1723)	–	–	–	–	1754	PST MST (1755)	11 V 1784 Lwów
Czergowski (Cergowski) Albin	Lwów	–	–	1752	PST	1756	PST MST (1756)	11 X 1761 Lwów
Polikowski Angelik	Lwów (1724)	–	–	–	–	1757 ⁸⁶	MST (1752)	11 II 1774 Lwów
Załuski Edward	Lwów (1726)	–	–	1754	PST	1761	PST (1748) MST (1763) ⁸⁷	12 I 1768
Derjakubowicz Porfiriusz	Lwów (1729)	–	–	1756	PST (1754)	–	–	29 I 1763

⁸⁶ W liście z 25 III 1761 r. Angelik Polikowski występuje jako eksprowincjał i regens lwowski. 11 marca tego roku mowa jest o nominacji Edwarda Załuskiego na regensa studium generalnego we Lwowie (ACPR, 1169).

⁸⁷ Wyrażnie mowa jest o tym, iż tytuł ten otrzymuje po zakończeniu regensury (*expleto regentatu*) (ACPR, 1177).

Ujemski Władysław	Lwów (1726)	–	–	1757	PST	1763	PST MST (1766)	29 X 1771 Podkamień
Pruszyński Dominik	Lwów (1723)	–	–	1760	PST	–	–	12 VII 1778 Lwów ⁸⁸
Bystrzycki Bonaventura	Lwów (1726)	–	–	–	–	1765	PST MST (1770)	29 III 1771 Podkamień
Chojnicki Jan Nepomucen	Lwów (1729)	–	–	–	–	1766	PST MST (1770)	30 XII 1780 Lwów
Wadowicz Gorgon	Lwów (1728)	–	–	1765	PST (1765)	–	–	1762 a 1766 Lwów
Chojnicki (Choinicki) Józef	Lwów (1734)	1753	LST (1743)	1766	PST (1759)	1770	PST	13 I 1794 Lwów
Łopacki Wincenty	Lwów (1734)	1756	LST	1769	PST (1766)	1771	PST MST (1774)	10 VI 1774 Podkamień

⁸⁸ Tutaj Damian (APPDKr, Lw 302, 229).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Łykiewicz Onufry	Lwów (1737)	1757	LST	1771	PST (1700) MST (1774)	—	—	?
Strzelbicki Reginald	Lwów (1738)	1758	LST	—	—	—	—	14 IX 1779 Kołomyja
Stoiński Kazimierz	Lwów (1734)	1759	LST	—	—	—	—	13 V 1769 Murachwa (Murafa)
Augustynowicz Jan	Lwów (1738)	1760 ⁸⁹	LST	1773	PST (1766)	1774 ⁹⁰	PST MST (1774)	29 III 1790 Sołobkowce
Koziarewicz Aleksander	Lwów (1745)	—	—	1774	PST	1775	PST MST (1776)	20 X 1776 Lwów
Chodykiewicz Klemens	Lwów (1738)	1763	LST PST (1768) MST	—	—	—	—	21 X 11797 Chodorków

⁸⁹ 10 V 1760 lektor Jan Augustynowicz pisał do kurii generalnej zakonu i jest podpisany jako przeor klasztoru w Borku Starym (ACPR, 1166), a magistrem *studentium* został 2 II tego roku (ibid., 1164).

⁹⁰ Augustynowicz «absolvitur a regentia» (ACPR II, 611).

Downarowicz Tadeusz	Lwów (1746)	1766	LST	–	–	–	–	?
Drohojewski Stefan (Szczepan)	Lwów (1742)	1766	LST PST (1771)	–	–	–	–	7 XI 1773 Rohatyń
Duniecki Paweł	Lwów (1747)	1769	LST PST (1776) MST (1785)	–	–	–	–	29 V 1791 Lwów
Gliński Grzegorz	Lwów	1761	LST PST (1773)	–	–	–	–	11 IV 1780 Kołomyja
Nalewski Beatus ⁹¹	Lwów (1740)	1762	LST	–	–	–	–	20 IV 1780 Buchowicze
Karyol Grzegorz	?	1762	LST PST (1770)	–	–	–	–	15 III 1773 Lwów (Maria Magdalena)

⁹¹ Nalewski został mianowany na magistra *studentium*, ale z racji wady wzroku został zwolniony, a w jego miejsce mianowano Grzegorza Karyola (ACPR, 1174). Kapituła prowincjalna obradująca we Lwowie w 1760 r., proponując go na to stanowisko podała o nim, że ma 38 lat, w tym 21 lat do złożenia ślubów zakonnych (ibid., 721). Co ciekawe, br. Grzegorz Karyol nie był wówczas w ogóle proponowany.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kunaszewicz Roman	Lwów (1742)	1764 1768	LST	1775	PST (1770)	1776	PST MST (1778)	2 X 1797 a 18 IIM 1798 Tulczyn
Perliński Petroniusz	Lwów (1736)	1765	LST	1776	PST (1776)	1779	PST	3 VII 1782 Lwów
Romanowicz Bartłomiej	(1751)	1770	LST	–	–	–	–	15 IX 1774 Pińsk
Nycz Szymon	Lwów (1748)	1771	LST PST (1779)	–	–	–	–	28 V 1795 Lwów
Żukowski Maciej	Lwów (1749)	1772	LST PST (1779)	–	–	–	–	6 X 1782 Lwów
Lasiński Fortunat	Kamieniec Podolski (1743)	1773	LST	–	–	–	–	1776 Tywrów
Paprocki Czesław	Lwów (1748)	1773	LST PST (1779)	–	–	–	–	?

Truchnowski Wojciech	Pińsk (1748)	1775	LST PST (1780) MST	–	–	–	–	28 II 1802
Solski Jacek	Kamieniec Podolski (1750)	1776	LST PST MST	–	–	–	–	15 IX 1791
Krzyształowski Wojciech	Lwów (1754)	1777	LST	–	–	–	–	?
Waxmański Michał	Lwów (1754)	1779	LST	–	–	–	–	19 III 1798 Jezupol
Kunaszewicz (Kunasewicz) Aleksander	Lwów (1726)	–	–	1779	PST MST (1784)	–	–	24 V 1789 Horysztyśzów?
Podkamień								
Spendowski Wincenty	Podkamień (1714)	–	–	–	–	1746 (13 VIII)	PST MST (1748)	15 V 1775 Podkamień
Russyan Henryk	Podkamień (1722)	–	–	1746 (13 VIII)	PST MST (1747)	–	–	18 XII 1788 Podkamień
Bystrzycki Bonawentura	Lwów (1726)	1746 (13 VIII)	LST	–	–	–	–	7 VII 1771 Podkamień

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Filipowicz Augustyn	Podkamień (1723)	–	–	–	–	1749	PST	6 VIII 1751 Podkamień
Awedyk Tomasz	Podkamień (1723)	–	–	1749	PST	1750	PST MST (1753)	26 II 1761 Podkamień
Grajewski Jacek	Mińsk	–	–	–	–	1753	PST MST (1755)	4 II 1764 Nowogródek
Bednarczykowski Kazimierz	Podkamień (1727)	–	–	1753	PST	1755	PST	2 I 1774 Podkamień
Słotwiński Wojciech	Podkamień (1730)	–	–	1755	PST	1757	PST MST (1759)	10 XII 1776 Podkamień
Zbykalski Felicjan	Podkamień (1729)	–	–	1757	PST MST (1761)	1759	PST	20 XI 1780 Konstantynów (ob. Stary Konstantynów)
Siekierzyński Dominik	Podkamień (1732)	–	–	–	–	1761	PST (1755) MST (1763)	25 VIII 1771 Sołdkowce

Thorzewski Atanazy	Podkamień (1730)	1753	LST	1761	PST (1756)	1763	PST	28 II 1768 Potok Złoty
Radziński Dionizy	Podkamień (1732)	—	—	1763	PST (1758)	1764	PST MST (1766)	1766
Rogoziński Piotr	Podkamień (1733)	—	—	1764	PST	—	—	15 I 1771 Kamieniec Podolski
Kozłowski Tomasz	Nowogródek (1735)	1756	LST	1766	PST (1766)	—	—	17 VII 1780 Nowogródek
Trzciński Józef	Nowogródek (1735)	1757	LST	1766	PST (1766)	1766	PST MST (1770)	29 XII 1780 Lwów
Berhk Antoni	Pińsk (1743)	—	—	1766	PST (1766)	1770	PST MST (1773)	?
Beer Antonin	Pińsk	1758	LST	—	—	—	—	1759 Owruć ⁹²

⁹² W księdze zmarłych pojawia się on dwa razy, pod dniami: 3 sierpnia i 16 grudnia; rok jest ten sam. Również miejsca śmierci są inne: w pierwszym — Kamieniec Podolski, a w drugim — Owruć (por. APPDKr, Lw 302, 220, 355). Akta prowincji ruskiej jako miejsce śmierci podają Owruć (ACPR, 747)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Swiechowski Rafał	Podkamień (1738 lub 1744) ⁹³	1759	LST	1773	PST (1766) MST (1776)	–	–	22 VII 1791 Podkamień
Nowacki Antoni	Podkamień (1739)	1760	LST	1769	LST PST (1769)	1772	PST	27 VII 1781 Jaworów
Kiryakiewicz Wawrzyniec (Laurenty)	Podkamień (1739)	1761	LST	1771	PST (1772)	1773	PST MST (1778)	ok. 1789 Winnica
Lentz Propser	Pińsk (1743)	1763	LST	1776	PST (1774)	1777	PST MST (1779)	30 III 1795 Pińsk
Bieńkowski Gabriel	Lwów (Maria Magdalena) (1741)	1764	LST	–	–	–	–	3 IX 1768 Sokulec
Blikowski (Bolikowski) Franciszek	Podkamień (1743)	1765	LST	–	–	1776	PST MST (1777)	1780 Konstantynów (Stary Konstantynów)

⁹³ *Index Fratrum et Sororum Provinciae Russiae a. 1766* nie podaje dokładnego roku, tylko, że liczył on 28 lat profesji, co daje rok 1738 (ACPR, 1254); księga profesji klasztoru podkamińskiego podaje rok 1744.

Lewkowski Czesław	Podkamień (1743)	1766	LST	–	–	–	–	30 III 1795 Pińsk
Lingau Jacek	Pińsk (1724)	1766	LST	1777	PST (1774)	–	–	19 XII 1777 Podkamień
Rautenberg Gabriel	Pińsk (1742)	1768	LST PST (1774) MST (przed 1786)	–	–	–	–	6 XII 1792 Pińsk
Wyszpolski Onufry ⁹⁴	Podkamień (1743)	1769	LST PST (1774)	–	–	–	–	3 VIII 1776 Chodorków
Belau (Belan) Piotr	Pińsk (1742)	1771	LST	–	–	–	–	25 X 1772 Stanisławów (pochowany w Tyśmienicy)
Szadbey (Szadbei) Emeryk	Kamieniec Podolski (1743)	1772	LST PST (1774)	1779	PST	1780	PST MST (1782)	?

⁹⁴ Przybył z Litwy; wydaje się zatem, że należał do prowincji litewskiej zakonu (ACPR, 1188).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Siehen (Sichen) Innocenty	Podkamień (1744)	1773	LST PST (1776)	–	–	–	–	28 VIII 1777 Winnica
Łukowski Gracjan	Podkamień (1748)	1773	LST PST (1779)	–	–	–	–	24 VII 1788 Lachowce
Bogucki Henryk	Podkamień (1748)	1775 1776	LST PST (1776)	–	–	–	–	1782
Ostrowski Tomasz	Podkamień (1749)	1775 ⁹⁵	LST PST MST	–	–	–	–	30 VI 1801 Jezupol
Andulski Bernard	Podkamień (1750)	1777	LST PST (1783)	–	–	–	–	?
Modrasewicz Angelik	Nowogródek (1753)	1779	LST	–	–	–	–	?

⁹⁵ Został mianowany w miejsce Boguckiego, który się rozchorował (ACPR II, 612).

Bibliography

- Acta Capitulorum Generalium Ordinis Praedicatorum*, recensuit Benedictus Maria Reichert. Vol. 5. Romae: In Domo Generalita: Ex Typographia Polyglotta S. C. De Propaganda Fide; Stuttgartiae-Vindobonae: Apud Jos. Roth. Bibliopolam, 1901.
- Acta Capitulorum Generalium Ordinis Praedicatorum*, recensuit Benedictus Maria Reichert. Vol. 6. Romae: Ex Typographia Polyglotta S.C. De Propaganda Fide, 1902.
- Acta Capitulorum Generalium Ordinis Praedicatorum*, recensuit Benedictus Maria Reichert. Vol. 9. Romae: Ex Typographia Polyglotta S.C. De Propaganda Fide, 1904.
- Acta Capitulorum Provinciae Russiae ab a. 1598–1772*, elaboravit Roman Fabian Madura. Cracoviae: s. n. [ok. 1970].
- Acta Capitulorum 1. Provinciae Russiae O. P. ab anno 1774 ad a. 1825. 2. Provinciae Galiciae Occidentalis anno 1804. 3. Provinciae Galiciae Orientalis / Galiciae et Lodomeriae / ab anno 1780 ad a. 1916*, elaboravit Roman Fabian Madura. Cracoviae: s. n. [ok. 1970].
- Archivio Apostolico Vaticana, Archivi Nuntiaturae Varsaviensis, vol. 123: Status conventuum Sac[ri] Ordinis Praedicatorum Provinciae S. Hyacinthi in Russia [...] Anno Domini 1775.
- Archivio Generale dell'Ordine dei Predicatori, Roma, XIII.91025: Index Fratrum et Sororum Provinciae Russiae a. 1766.
- Archivio Generale dell'Ordine dei Predicatori, Roma, XIII.91030: Acta Capitulorum Provinciae Russiae (a. 1756, 1794).
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Lw 302: Catalogus Defunctorum in Domine Patrum, Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis Praedicatorum in Provincia S. Hyacinthi in Russia.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pn 1: Diarium rerum memorabilium Conventus Formalis Pinscensis sub titulo S[anctae] Patris Dominici de Suriano Provinciae S[anctae] Hyacinthi in Russia Sacri Ordinis Praedicatorum [...].
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 9: Fundatio Studii generalis Provinciae Russiae et liber Studii.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 10: Liber Studii Generalis Provinciae Russiae S. Hyacinthi Ordinis Praedicatorum in Conventu Leopoliensi SS. Corporis Christi, 1708–1747.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 12: Liber Enciclicarum Provincialium Factus Sub Tempus Prioratus Eximii ac Admodum Reverendi Patris Antonini Deriakubowicz Sacrae Theologiae Magistri die 9 Decembris Anno Salutis 1756.

- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 14 Liber Encyclicarum Sacri Ordinis Praedicatorum Provinciae Russiae Floridae sub Prioratu Eximii ac Admodum Reverendum Patrum Sacrae Theologiae Magistri Fratris Josephi Choynicki Comparatus et sub Felicissimo Regimine Eximii Magistri Fratris Casimiri Wilamowski Prioris Provincialis Inchoatus 1776.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 28: Series negotiorum, Querularumve inter Conventum Generalem Leopoliensem, et Conventum Podkamienecensem, Eorumque Filios respective. Ab Anno Domine 1778 Die 24 Octobris Ducta. Anno vero Domini 1780 Die 9 Februarii, ad perpetuam rei memoriam Postque Nostrorum Informationem, Fideliter et accurate Ordinata Nulli tamen Extraneorum Praeterquam Capiti Conventus Istius et Patribus a Consilio Ggravioribus Consiliis duntaxat Nostris ad legendum inposterum Exhibenda.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Pr 31: Registrum et ordo assignatorum pro studio formali ad Conventum Leopoliensem S. Corporis Christi.
- Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Rkps 783: Catalogus Patrum et Fratrum sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithuaniae Mortuorum conscripus per Fr. Sadocum Barącz O. Pr. 1887.
- Barącz, Sadok. *Dzieje klasztoru ww. oo. Dominikanów w Podkamieniu*. Tarnopol: s. n., 1870.
- Barącz, Sadok. *Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*. Wyd. 5. Lwów: Drukarnia Anny Wajdowiczowej, 1887.
- Bernatowicz, Tadeusz. «“Akt bardzo rzadko praktykowany”. Uroczystość obłóczyn księżnej Teofili z Leszczyńskich Wiśniowieckiej we Lwowie.» In *Polska i Europa w dobie nowożytnej. Prace naukowe dedykowane Profesorowi Juliuszowi A. Chrościckiemu*, red. Tadeusz Bernatowicz, 325–332. Warszawa 2009.
- Biblioteka Kórnicka PAN, BK 96: Acta Provinciae S. Hyacinthi In Russia Sacri Ordinis FF Praedicatorum Sub Initio Regiminis Eximii A. R. P. Sacrae Theologiae Praesentati Fratris Laurentii Kałuski Missionarii Apostolici Per Capitulum Cameneci Podoliae Anno 1786-to Die 8-va Septembris Celebratum In Priorem Provincialem Electi Inchoata.
- Bogucki, Henryk. *Theologia dogmatica critica et speculativa menti divi Thomae accomodata*. Vol. 1–3. Poczajoviae: in Typogr. P.P. Basilianorum, 1780.
- Bukalo, Ihor. «Monasha spilnota Pidkaminskoho dominikanikoho konventu zhidno z katalohom chentsiv Ruskoi provintsii Sv. Yatseka 1766 r.» In *Istoriia Pidkamenia v konteksti politychnykh, sotsialno-ekonomichnykh ta kulturnykh protsesiv na zakhidnoukrainskykh zemliach*, red. Ihor Bukalo,

- Yaroslav Onushchuk, Andrii Korchak, 4: 123–151. Pidkamin–Lviv: Levada, 2023–2024.
- Bukalo, Ihor. «Priory Pidkaminskoho dominikanskoho monastyria u XVIII stolitti.» *Istoriia religii v Ukraini* 34 (2024): 83–104.
- Bukalo, Ihor. «Ruska dominikanska provintsia sv. Yatseka u 1760–1780-kh rokakh: administratyvnyi podil ta sklad konventiv.» *Istoriia religii v Ukraini* 35 (1) (2025): 119–145.
- Bukalo, Ihor. «Vykhovni idealy Pidkaminskoho aliumnatu: analiz “Instruktsii” 1730 r.» *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* 40 (2024): 49–63.
- Bukała, Marcin. «Dominikanie wrocławscy jako studenci i wykładowcy studiów generalnych prowincji angielskiej w pierwszej połowie XV w.» *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»* 55 (4) (2000): 557–564.
- Bukała, Marcin. «*Oeconomica Mediaevalia*» of Wrocław Dominicans. *Library and Studies of Friars, and Ethical-Economic Ideas: the Example from Silesia*o Spoleto: Fondazione Centro Italiano di Studi Sull’Alto Medioevo, 2010.
- Bukała, Marcin. *Zagadnienia ekonomiczne w nauczaniu wrocławskiej szkoły dominikańskiej w późnym średniowieczu*. Wrocław: Atut, 2005.
- Canal Gomez, Maximiliano. «De gradu Magisterii in S. Theologia apud fratres Praedicatores, disquisitio historica.» *Analecta Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum* 39 (1931): 101–107, 158–169, 225–283, 405–412.
- Chachaj, Jacek. *Łacińskie szkolnictwo parafialne na Rusi Koronnej od XVI do XVIII wieku*. Lublin: TN KUL, 2003.
- Chachaj, Jacek. *Łacińskie szkoły parafialne na terenie metropolii lwowskiej w epoce nowożytnej*. Lublin: TN KUL, 2005.
- Chodykiewicz, Klemens. *De Rebus Gestis in Provincia Russiae Ordinis Praedicatorum Commentarius Libris XI. Digestus In Duas Partes divisus. Diversarum antiquitatum Monumentis & Observationibus Illustratus [...]*. Berdyczoviae: Typis Fortalitij Beatissimae Virginis Mariae cum Privilegio S.R. Majestatis, [1780].
- Constitutione, declarationes et ordinationes capitulorum generalium Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum-ab anno 1220 usque ad 1650 emanatae, et ab admodum Rev. Patre Magistro Fr. Vincentio Fontana exscripte digestae, atque anno 1655 evulgatae, et usque ad annum 1862 continuate quibus accedunt, juxta mentem capituli generalis Rome 1841 ordinatione tertia plurima recentiora constitutionum apostolicarum, sacrarumque congregationum decreta opus ab admodum Reverendo Patre Magistro Fratre Cajetano Lo-Cicero Provincia Trinacriae jussu Patris Reverendissimi Magistri Ordinis Fratris Alexandri Vincentii Jandel compilatum et typis editum*. Vol. 1. Romae: Ex typographia Bernardi Morini, 1862.
- Deszczyńska, Martyna. *Polskie kontroświecenie*. Warszawa: BEL Studio, 2011.

- Douais, Celestin. *Essai sur l'organisation des études dans l'ordre des frères Prêcheurs au treizième et au quatorzième siècle 1216-1342*. Paris: Alphonse Picard; Toulouse: Eduard Privat, 1884.
- Dynowska, Maria. «Bogucki Henryk (†1782), dominikanin.» In *Polski słownik biograficzny*, red. Władysław Konopczyński, 2: 197. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1936.
- Dynowska, Maria. «Chodykiewicz Klemens.» In *Polski słownik biograficzny*, red. Władysław Konopczyński, 3: 376. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937.
- Elm, Kasper. «Das Studienwesen der Bettelorden.» In *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież, 139–152. Poznań: W Drodze, 2002.
- Elm, Kasper. «Studium und Studienwesen der Bettelorden Die “andere” Universität?» In *Stätten des Geistes. Große Universitäten Europas von den Antike bis zur Gegenwart*, hrsg. Alexander Demandt, 111–126. Köln: Böhlau, 1999.
- Flaga, Jerzy. *Formacja i kształcenie duchowieństwa zakonnego w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1998.
- Flaga, Jerzy. «Formacja kandydatów do zakonów w XVII i XVIII w.» *Roczniki Humanistyczne* 38 (2) (1990): 79–117.
- Flaga, Jerzy. «Sposób powoływania lektorów w studiach zakonnych w XVII i XVIII wieku oraz przysługujące im przywileje.» *Roczniki Teologiczne* 42 (4) (1995): 43–63.
- Flaga, Jerzy. «Uczoność zakonów w II połowie XVIII wieku.» In *Christianitas et cultura Europae. Księga Jubileuszowa Profesora Jerzego Kłoczowskiego*, red. Henryk Gapski, 1: 265–271. Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1998.
- Flaga, Jerzy. «Z problematyki funkcjonowania studiów zakonnych w XVII i XVIII wieku.» *Roczniki Humanistyczne* 39–40 (2) (1991–1992): 81–96.
- Flaga, Jerzy. «Z problematyki szkolnictwa publicznego zakonów w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII wieku.» *Roczniki Humanistyczne* 48 (2) (2000): 133–144.
- Gach, Piotr Paweł. *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1999.
- Gałąszka, Tomasz. «Studium generalne dominikanów polskich w XIV wieku?» *Folia Historica Cracoviensia* 20 (2014): 35–63.
- Gałąszka, Tomasz. «Szkolnictwo konwentualne i partykularne w strukturach polskiej prowincji dominikanów XIV stulecia. Nowe ujęcie w świetle nowych źródeł.» *Roczniki Historyczne* 78 (2012): 191–211.
- Grzybowski, Michał. «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, autor traktatów tomistycznych.» In *Słownik polskich teologów katolickich*,

- red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski, 1: 573–474. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1981.
- Hunčaga, Gabriel Peter. *Dominikáni na ceste k intelektuálnym elitám vrcholného stredoveku*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce; Bratislava: Centrum pre štúdium kresťanstva vo vydavateľstve Chronos, 2013.
- Kaczmarek, Krzysztof. «Jeszcze o lektorach i studentach w średniowiecznej Prowincji Polskiej Dominikanów oraz ich szkołach w Krakowie i we Lwowie.» *Nasza Przeszłość* 88 (1997): 59–89.
- Kaczmarek, Krzysztof. «Od studenta do magistra. Jak długo trwały studia polskich dominikanów w XV wieku?» *Biuletyn Historii Wychowania* 1–2 (1997): 10–21.
- Kaczmarek, Krzysztof. «Szkoły dominikanów poznańskich w XVI do XIX wieku.» *Nasza Przeszłość* 117 (2012): 229–243.
- Kaczmarek, Krzysztof. *Szkoły i studia polskich dominikanów w okresie średniowiecza*. Poznań: Instytut Historii UAM, 2005.
- Kaczmarek, Krzysztof. «Źródła do dziejów szkół dominikanów poznańskich w dobie nowożytnej.» *Biuletyn Historii Wychowania* 26 (2010): 59–68.
- Kielar, Paweł. «Organizacja szkolnictwa dominikańskiego w Polsce w XIV w.» *Sprawozdania KUL* 17 (1968): 159–169.
- Kielar, Paweł. «Organizacja szkolnictwa dominikańskiego w XIV wieku.» *Studia Philosophiae Christianae* 5 (1) (1969): 304–318.
- Kielar, Paweł. «Studia nad kulturą szkolną i intelektualną Dominikanów Prowincji Polskiej w średniowieczu.» In *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, red. Jerzy Kłoczowski, 271–515. Warszawa: Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów, 1975.
- Kitowicz, Jędrzej. *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, oprac. Anna Skarżyńska. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1985.
- Kłoczowski, Jerzy. «Kapituły polskiej prowincji dominikańskiej w czasach saskich (1697–1772/73).» *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»* 37 (3–4) (1982): 491–496.
- Kłoczowski, Jerzy. «Kształcenie w polskiej prowincji dominikańskiej w początkach XVI wieku.» *Zapiski Historyczne* 34 (1969): 107–123.
- Kłoczowski, Jerzy. «Panorama geografico, cronologico e statistico sulla distribuzione degli Studi degli ordini mendicanti: Europa centro-orientale.» In *Le scuole degli ordini mendicanti (secoli XIII–XIV). Atti del XVII Convegno internazionale, Todi, 11–14 ottobre 1976*, 127–149. Todi: Presso l'Accademia Tudertina, 1978.
- Kłoczowski, Jerzy. «Studia w polskiej prowincji dominikańskiej za prowincjalatu Jakuba z Bydgoszczy (1447–1478).» In *Europa — Słowiańszczyzna — Polska. Studia ku uczczeniu Profesora Kazimierza Tymienieckiego*, red. J. Bardach, 457–481. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1970.

- Kłoczowski, Jerzy. «Studium Generalne dominikanów w Krakowie w XV wieku.» *Roczniki Filozoficzne* 27 (1) (1979): 239–234.
- Kłoczowski, Jerzy. «Ze związków Polski z krajami zagranicznymi u schyłku średniowiecza. Studia zagraniczne dominikanów prowincji polskiej.» In *Polska w Europie. Studia historyczne*, red. Henryk Zins, 109–136. Lublin: Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, 1968.
- Korespondencja i gazetki rękopiśmienne Jędrzeja Kitowicza z lat 1771–1776*, oprac. i wyd. Tomasz Ciesielski, Sławomir Górczyński, Filip Wolański. Warszawa: Wydawnictwo DiG; Bellerive-sur-Allier: Edition La Rama, 2017.
- Korolec, Jerzy Bartłomiej. «Struktura organizacyjna szkół dominikańskich.» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 9 (1968): 3–24.
- Korolec, Jerzy Bartłomiej. «Studium generalne dominikanów klasztoru Świętej Trójcy w Krakowie.» In *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież, 173–186. Poznań: W Drodze, 2002.
- Korolec, Jerzy Bartłomiej. «Studium Generalne w Krakowie. Prawne warunki istnienia.» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 4 (1963): 100–126.
- Korolec, Jerzy Bartłomiej. «Wstęp do badań nad życiem umysłowym dominikanów wrocławskich w średniowieczu.» *Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej* 8 (1974): 126–159.
- Koszewierski, Walery. *Dominikanie klasztorów ruskich połowa XV–XVI wiek*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2006.
- Krupa, Paweł. «Wykształcenie filozoficzne dominikanów polskich w XVIII stuleciu: Theses ex uniwersa philosophia Ludwika de Mathy OP (1753).» In *Dominikanie. Gdańsk — Polska — Europa. Materiały z konferencji międzynarodowej pt.: Gdańskie i europejskie dziedzictwo. Zakon Dominikanów w dziejach Gdańska zorganizowanej przez Klasztor OO. Dominikanów w Gdańsku*, Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, z okazji 775-lecia powstania klasztoru św. Mikołaja w Gdańsku (9–10 maja 2002), red. Dariusz A. Dekański, Andrzej Gołębniak, Marek Gróbka, 89–115. Gdańsk: Dominikańskie Centrum św. Jacka; Pelplin: «Bernardinum», 2003.
- Kubicki, Rafał. «The schools and studies of the Dominicans in the Prussian contrata to the beginning of the sixteenth century.» *Studia z Dziejów Średniowiecza* 22 (2018): 117–135.
- Lippini, Pietro. *La vita quotidiana di un convento medievale. Gli ambienti, le regole, l'orario e le mansioni dei Frati Domenicani del tredicesimo secolo*. Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 1990.

- Litak, Stanisław. *Edukacja początkowa w polskich szkołach w XIII–XVIII wieku*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2010.
- Łobozek, Marian. «Przygotowania do kapłaństwa w zakonach polskich w XVII i XVIII wieku.» In *Kultura intelektualna w zakonach polskich w XVII i XVIII wieku. Materiały z sesji naukowej Katedry Historii Zakonów zorganizowanej 27 października 2005 roku*, red. Marian Łobozek, 57–74. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT, 2006.
- Löhr, Gabriel Maria. «Breslauer Dominikaner des 15 Jahrhunderts aufauswärtigen Hochschulen.» *Archivum Fratrum Praedicatorum* 13 (1943): 162–178.
- Markiewicz, Anna. «Osiemnastowieczne inwentarze jako źródło do dziejów klasztorów prowincji ruskiej dominikanów.» *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 61 (1) (2013): 75–84.
- Markiewicz, Anna. «Wokół kontraktów artystycznych dominikanów lwowskich w epoce nowożytnej (XVII–XVIII w.).» *Modus. Prace z historii sztuki* 14 (2014): 157–179.
- Mikulski, Tadeusz. «Do historii i źródeł Kitowicza.» *Pamiętnik Literacki* 44 (3–4) (1953): 29–72.
- Miławicki Marek, «„Diarium rerum memorabilium” klasztoru św. Dominika w Pińsku z 1762 r. jako przykład dziejopisarstwa historiograficznego dominikanów prowincji ruskiej», *Rocznik Lituanistyczny* 11 (2025) [w druku].
- Miławicki, Marek. «Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do badań prozopograficznych.» In *Historia, ludzie i miejsca. Księga pamiątkowa Profesora Henryka Gapskiego*, red. Robert Kozyrski, 485–517. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2019.
- Miławicki, Marek. «Przeorzy klasztoru dominikańskiego w Podkaminieniu w XIX wieku w świetle kroniki klasztornej Sadoka Barączca.» In *Materiały Tretioi mizhnarodnoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii «Istoriia Pidkamenia v konteksti politychnykh, sotsialno-ekonomichnykh ta kulturnykh protsesiv na zakhidnoukrainskykh zemliach*, eds. Ihor Bukalo, Yaroslav Onushchuk, Andrii Korchak, 207–245. Pidkamin–Lviv: Levada, 2022.
- Miławicki, Marek. «Studia zakonne w dominikańskim klasztorze Bożego Ciała we Lwowie. Przyczynek do dziejów kultury duchowieństwa lwowskiego.» In *Lviv (1256–2006): tserkva i sypilstvo. Statti i materialy*, eds. Volodymyr Haiuk, Oleh Hryniv, Liliia Moravska, Ivan Paslavskyi, Oleh Sydir, 39–50. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho muzeiu istorii religii «Lohos», 2006.
- Miławicki, Marek, Szymborski Wiktor. «“Vir sapientiae et morum provitate clarus”, Regensi studium generalnego polskiej prowincji dominikanów w XVII w.» *Przegląd Tomistyczny* 16 (2010): 125–225.

- Mulchachey, Marian Michele. «*First the Bow is bent in Study...*». *Dominican Education before 1530*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1998.
- Mulchachey, Marian Michele. «The Role of the Conventual Schola in Early Dominican Education.» In *Studio et studia: le scuole degli ordini mendicanti tra XIII e XIV secolo. Atti del XXIX Convegno internazionale. Assisi, 11-13 ottobre 2001*, 117–150. Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 2002.
- Murawiec, Wiesław. «Bogucki Henryk (1728–1782), dominikanin, dogmatyk i polemista.» In *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski, 1: 181. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1981.
- Murawiec, Wiesław. «Chodykiewicz Klemens (1715–1797), dominikanin, historyk Kościoła.» In *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski, 1: 305–307. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1981.
- Murawiec, Wiesław. «Kiriakiewicz (Kyriakiewicz) Wawrzyniec (1717 — ok. 1789), dominikanin, autor konkluzji teologicznych.» In *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Hieronim Eugeniusz Wyczawski, 2: 277. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1982.
- Murray, Paul. «“Eat the Book”. Study in the Dominican Tradition.» *Angelicum* 81 (2) (2004): 405–430.
- Rechowicz, Marian. «Studia alumnów w Galicyjskim Seminarium Generalnym.» *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 2 (2) (1955): 61–107.
- Rechowicz, Marian. «Zagadnienie powołań kapłańskich w okresie działalności pojózefińskiego Seminarium Generalnego w dawnej Galicji (1790–1819).» *Nasza Przyszłość* 4 (1948): 209–224.
- Swan, Oscar. «Jędrzej Kitowicz and his Description of Eighteenth-Century Polish Culture: An Introduction and Three Translated Excerpt.» *The Polish Review* 62 (2) (2017): 23–53.
- Szyborski, Wiktor. «Sources For the History of the Dominican Studium Generale in Kraków (16th—18th Centuries). Research Status and Prospects.» *Mesto a Dejiny* 1 (2012): 90–105.
- Szyborski, Wiktor. «Vice-regents of the Dominican studium generale in Krakow in the modern period. Seected aspects.» *Folia Historica Cracoviensia* 21 (2015): 169–188.
- Szyborski, Wiktor. «Źródła do historii dominikańskiego “studium generale” w Krakowie w epoce nowożytnej. Stan badań i perspektywy badawcze.» *Folia Historica Cracoviensia* 18 (2012): 193–211.
- Świętochowski, Robert. «Bogucki Henryk (1728–1782), dominikanin, teolog.» In *Encyklopedia katolicka*, red. L. Bieńkowski, 2: 719. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1977.

- Świętochowski, Robert. «Chodykiewicz Klemens (1715–1797), dominikanin, teolog, historyk i kronikarz zakonu.» In *Encyklopedia katolicka*, red. Romuald Łukaszyk, Ludomir Bieńkowski, Feliks Gryglewicz, 3: 205–206. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1979.
- Świętochowski, Robert. «Duniecki Paweł (1728–1791), dominikanin, prowincjał, wykładowca, teolog.» In *Polski słownik biograficzny*, red. W. Konopczyński, 5: 469. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1939–1946.
- Świętochowski, Robert. «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, wychowawca.» In *Polski słownik biograficzny*, red. W. Konopczyński, 5: 452–453. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1939–1946.
- Świętochowski, Robert. «Szkolnictwo teologiczne Dominikanów.» In *Dzieje teologii katolickiej*, t. 2: *Od odrodzenia do oświecenia*, cz. 2: *Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych*, red. M. Rechowicz, 213–285. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1975.
- Świętochowski, Robert, Chruszczewski, Adam. «Polonia dominikana apud extraneos.» In *Studia nad historią dominikanów w Polsce*, red. Jerzy Kłoczowski, 2: 467–572. Warszawa: Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów, 1975.
- Tugwell, Simon. «St. Dominic and the intellectual side of Dominican life.» In *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku*, red. Jerzy Kłoczowski, Jan Andrzej Spież, 111–125. Poznań: W Drodze, 2002.
- Turek, Jakub. «Próba uruchomienia studium generalnego dominikanów we Wrocławiu na początku XV wieku.» *Roczniki Historyczne* 84 (2018): 171–190.
- Valsecchi, Antonio. *O gruncie religii czyli czci, lub wierności prawdziwej, y zrzodłach niezbożności xiędza Antoninusa Walseckiego [...] z włoskiego ięzyka na laciński przetłomaczone, a z lacińskiego na polskie wyłożone przez xiędza Henryka Boguckiego*. Vol. 1–2. Berdyczów: W Drukarni Fortecy N. P. M. za Przywileiem J. K. Mci, 1777.
- Vergauwen, Guido. «The Charism of Study in the Education of Dominicans.» In *The Dominican Approaches in Education*, ed. by Gabrielle Kelly, Kevin Saunders, 2nd ed., 89–98. Adelaide: ATF Press, 2014.
- Winter, Eduard. *Der Josephinismus und seine Geschichte. Beiträge zur Geistesgeschichte Österreichs 1740–1848*. Brün–Munohen–Wien: Rudolf M. Rohrer Verlag, 1943.
- Zajac, Paweł. *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum (1769–1771)*. Poznań: UAM Wydawnictwo Naukowe, 2023.
- Zdanek, Maciej. «Regensi dominikańskiego studium generalnego w Krakowie do 1596 r.» *Przegląd Tomistyczny* 16 (2010): 77–124.
- Zdanek, Maciej. *Szkoły i studia dominikanów krakowskich w średniowieczu*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2005.

- Zygmunt, Mazur. «Filipowicz Augustyn (1700–1751), dominikanin, teolog.» In *Encyklopedia katolicka*, red. Ludomir Bieńkowski i in., 5: 219. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1989.
- Zygmunt, Mazur. «Russyan (Russjan) Franciszek h. Nałęcz, imię zakonne Henryk (1706–1788), dominikanin, prowincjał, działacz zakonny.» In *Polski słownik biograficzny*, red. Emanuel Rostworowski, 33: 156–158. Kraków: Polska Akademia Umiejętności; Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991.
- Żukiewicz, Konstanty. *Dzieje Cudownego Obrazu Maryi w kościele oo. Dominikanów w Podkamieniu*. Kraków: Drukarnia «Czasu», 1907.

Abstract

Education of Representatives of the moderatorium of General Studies in Dominican Convents in Lviv and Pidkamin in 1746–1783

The subject of this article is the education of the members of the moderatorium of two general studies that operated in the Ruthenian Province of the Dominican Order in the second half of the 18th century. In the structure of the general study moderatorium, the lowest office was that of Master of Studentate, who was required to hold the degree of Lector of Theology. To obtain this degree, candidates were required to complete specific coursework and pass the necessary examinations. The situation was similar for the bachelor of studies, who was next in the structure of this moderatorium. Candidates for this office had to hold a bachelor's degree, which was the next academic degree in the hierarchy of educational titles that could be obtained in the Dominican Order. This required specific teaching experience and passing the relevant examinations. The highest office in the moderatorium of the general study was the regency, which could be applied for by a friar holding a master's degree in theology — the highest academic title in the order. As it turns out, this requirement was not met in the Ruthenian Province during the period under study. The dispensation from this requirement, granted in the 17th century by the master of the order, did not encourage them to comply, but instead encouraged them to disregard it. The article, to some extent, serves as a discussion of the appendix added to it, which lists all the members of the moderatorium of two general studies: Lviv and Pidkamin.

Keywords: Dominican Order, Ruthenian Province, *moderatorium* of General Studies, Lviv, Pidkamin, 18th century.

